Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 15 (1770) ГОД XXXV БЕЛАСТОК 15 КРАСАВІКА 1990 г. ЦАНА 600 зл.

ХРЫСТОС ВАСКРОС!

Хрыстос Васкрос!... Усюды радасць,
Усё глядзіць сьмялей, сьвятлей;
Вялікі Мучальнік, здаецца,
Абняў усіх ласкаю сваей.

Хрыстос Васкрос!... Неўгамонна
Плыве па нівах, пушчах клік,
Плыве адна сьвятая думка
З канца ў канец, як сьвет вялік.

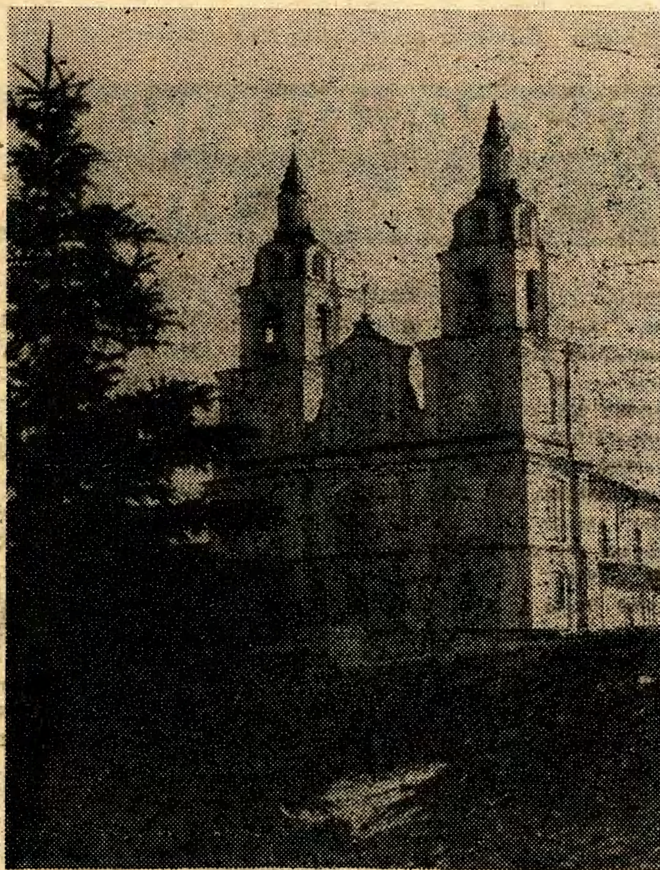
Хрыстос Васкрос!... Пяе сялянін
З сваей убогаю радnёй,
Забыўшы песьні аб прадвесьні,
Забыўшы ўсё усей душой!

Хрыстос Васкрос!... Пяе сіротка,
Слуга таптаная людзьмі;
Пяе ў чужыне падарожны,
Забыты бліжнімі сваймі.

Хрыстос Васкрос! — пяюць і тыя,
Хрыста згубіўшыя сыны,
Што ў ціхамоўку ладзяць сеткі
Для нашай беднай староны.

Хрыстос Васкрос!... К Табе, о Божа
І я ў дзень гэты думку шлю;
Хай Беларусь, мая староnка,
Уваскрэсьне к лепшаму жыцьцю.

Янка Купала
1911 г.

Кафедральны сабор у Мінску.
Фота М. Гайдука.

ЗВАРОТ

ПРЭЗІДЫУМА ГП БГКТ ДА ЧЛЕНАЎ ТАВАРЫСТВА

Прэзідыум Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства з задавальненнем вітае пачатую ў беларускіх і змешаных асяроддзях выбарчую кампанію ў самаўрады, якой кіруе Беларускі выбарчы камітэт у Беластоку — усебеларускі аб'яднаны форум у Польшчы. Узнікаюць гмінныя і гарадскія беларускія выбарчыя камітэты. Яны імкнуцца ў сваім дзеянні да стварэння ўмоў нармальнага сужыцця паміж польскай і беларускай грамадскасцю ў атмасферы ўзаемнага даверу, пашанавання нацыянальнай адметнасці і годнасці, абмяркоўваюць праграмы дзеяння, вылучаюць кандыдатаў на радных у будучыя самаўправы.

Наша сіла ў еднасці! Таму звяртаемся да ўсіх членаў і сімпатыкаў БГКТ аказаць мясцовым беларускім выбарчым камітэтам максімальную дапамогу ў падрыхтоўцы выбараў. Сёлетнія выбары, якія праводзяцца ў надзвычай складанай і няяснай палітычнай і эканамічнай сітуацыі, патрабуюць ад нас, як ніколі раней, згуртаванасці і прысутнасці пры выбарчых урнах. Маючы сваіх радных. будзем мець уплыў на забеспячэнне гаспадарчых інтарэсаў жыхароў нашых гмін і гарадоў, а таксама на абарону працаўнічых правоў беларусаў і іх сем'яў.

Прэзідыум ГП БГКТ заклікае членаў і сімпатыкаў да ўдзелу ў выбарчай кампаніі пад лозунгам: „Усе галасы на кандыдатаў беларускіх выбарчых камітэтаў!"

Прэзідыум ГП БГКТ

Беласток, 25 сакавіка 1990 г.

Служыць свайму народу

(Інтэрв'ю з а. Аляксандрам Надсонам)

У Варшаве 17 і 18 сакавіка затрымаўся а. Аляксандр Надсон з Лондана — Апостальскі візітатар для беларусаў-католікаў па-за Беларуссю. У Польшчу а. Аляксандр Надсон заехаў, вяртаючыся з падарожжа па Беларусі. Карыстаючыся нагодай, я папрасіў у а. Аляксандра сказаць некалькі слоў для „Нівы".

— *Якая была мэта Вашага падарожжа ў Беларусь?*

— Галоўнай мэтай было пазнаёміцца на месцы з вынікамі чарнобыльскай аварыі. Таксама хацеў я даведацца, якім чынам мы можам дапамагчы ахвярам Чарнобыля, прынамсі хоць крыху. Зразумела, наша дапамога — гэта кропля ў моры патрэб, але калі мы яе не акажам, лепш нам не называцца беларусамі. Я завёз першую партыю лякарстваў, якія нам удалося сабраць ад беларусаў з Англіі і саміх англічан. У будучыні трэба нам арганізаваць усе сілы, каб вынікі гэтай трагедыі паменшыць, узяць у нейкія рамкі і ліквідаваць. Хоць такога тыпу трагедыі не было ў мінулым, аднак веру, што ёсць спецыялісты, якія ведаюць, як за гэта ўзяцца.

— *Вы перш за ўсё асоба духоўная. Скажыце, як вы ацэньваеце становішча Каталіцкай царквы ў Беларусі?*

— Становішча Каталіцкай царквы цяпер вельмі нецікавае. Большасць святароў лічыць сябе палякамі і прапагуюць, што католікі — гэта таксама палякі. Душпастырскую працу вядуць яны на польскай мове, а калі гэта немагчыма, — на рускай. Не ведаю чаму, але яны вельмі стараюцца пазбягаць беларускай мовы. Як ведаеце, святейшы айцец, папа Ян Павел II назначыў першага каталіцкага біскупа ў Беларусі. З'яўляецца ім а. Тадэуш Кандрусевіч. Я меў нагоду сустракацца з ім два разы: у Рыме — падчас ягонай кансэкрацыі і цяпер — калі быў у Беларусі. Безумоўна, зрабіў ён на мне ўражанне добрага чалавека, пабожнага, дбайлівага пастыра, але сябе лічыць палякам. Заўсёды падкрэслівае, што хоча быць пастырам для ўсіх сваіх вернікаў, і нават час ад часу гаворыць некалькі слоў па-беларуску, але казанне гаворыць на польскай мове. Уражанне даволі дзіўнае, бо беларусы не гэтага чакаюць, але таго, каб іх пастыр, іх айцец духоўны гаварыў да іх на іх роднай мове. Ужо амаль паўгода ён біскупам, а беларусы ўсё чакаюць.

— *Ці Вы бачыце рэальную магчымасць адраджэння Каталіцкай царквы ў беларускай нацыянальнай форме?*

— Як хрысціянін я павінен быць аптымістам, аднак прадбачваю вялікія цяжкасці. Адзіны спосаб — узгадаваць новых беларускіх святароў, але гэта займае даволі многа часу. У час майго знаходжання на Беларусі я бачыў вялікі духоўны голад сярод моладзі. Яна адкінула матэрыялістычную, бязбожніцкую ідэалогію, у якой была выхавана. Але цяпер не мае нічога, што магла б узяць на яе месца. Маладыя людзі шукаюць, просяць дапамогі. Але ніхто ім яе не аказвае. Гэта моладзь адукаваная. Да яе трэба падыходзіць на яе ўзроўні. Шукаюць святароў, а святары-палякі іх проста ігнаруюць. Яны застаюцца самі сабе. Я правёў сустрэчы з сотнямі маладых людзей. Цудоўныя хлопцы і дзяўчаты. Я іх вельмі палюбіў. Многія з іх няхрышчаныя і хочуць ахрысціцца, хочуць пазнаць праўды веры. Чакаюць слова праўды, слова суцяшэння на іх роднай мове. Яны знайшлі свядомасць свайго

(Працяг на стар. 4)

НА МЯЖЫ

— 3 —

Калектывізацыя і пісьменнікі

Пэўная частка так званых кулакоў, адчуўшы набліжэнне бяды, заўчасу пакінула вёску, падалася ў гарады і неяк там з горам прымасцілася на фабрыках. Магло б здавацца, што гэтыя людзі выратуюцца. Так аднак не сталася. Нехта з акружэння „айца народаў" звярнуў увагу на тое, што сталася страшэнная рэч — ворагі народа праніклі ў склад кіруючага сацыялістычнай краінай рабочага класа. Значыць, яны зноў будуць кіраваць сялянскай беднатой, карыстаючыся мандатам рабочых. Пачаўся працэс вылаўлівання злосных ворагаў, якія пракраліся ў пралетарскія рады. Большасць з іх з часам далучылася да тых сваіх былых землякоў, суседзяў, якія непасрэдна з вёсак павандравалі ў Сібір.

Ачышчаныя з кулацкіх антынародных элементаў калгасныя вёскі рыхтаваліся да шчаслівага жыцця. Зрэшты, пісьменнікі не чакалі. Пачалася неспатыканая ў гісторыі гонка, спаборніцтвы, хто аб калгасным шчаслівым жыцці напіша болей і аптымістычней. Паявіліся вершы, апавяданні або цэлыя зборнікі тыпу зборніка Купалы „Пад сталінскім сонцам". Язэп Вісарыёнавіч стаў Іосіфам і заваладаў не толькі зямлёй, але і сонцам. Абагаўленне забойцы, тырана, тэрарыста сталася фактам. А ён адплачваў. Устанавіў сталінскую літаратурную прэмію, якой шчодра абдзялялі сервілістычных пісьменнікаў. Расказваў мне адзін паважаны беларускі пісьменнік аб тым, што ў часе вялікай урачыстасці ў тэатры сакратар Цэнтральнага камітэта Гусараў у час прамовы ўпаў на вачах вялікага натоўпу на калені і, склаўшы малітвенна рукі, крыкнуў: „Давайце падзякуем вялікаму Сталіну за шчаслівае жыццё". Натоўп моцна збянтэжыўся, бо ў цесных праходах паміж крэсламі ніяк не мог зрабіць таго, што зрабіў Гусараў. Толькі мала каму ўдалося зрабіць тое ж.

Здавалася б, статыстыка спрыяла новай сістэме і яе абяцанкам. Вялікая колькасць кулакоў і іх сем'яў была вывезена ў Сібір. Тым самым паменшылася колькасць людзей, якіх мусіла карміць зямля. Усе маёмасці кулакоў: хаты, будынкі, прылады, жывёла перайшлі ва ўладанне калгасаў, скончылася эксплуатацыя кулакамі сумленных працавітых беднякоў. Дзяржава аказала калгасам вялікую дапамогу. Увайшлі на калгасныя палі і лугі машыны. Калгасная гаспадарка першы раз у гісторыі атрымала падтрымку з боку навукі. І якія былі гэтага вынікі? Думаю, што можна не гаварыць, усе ведаюць. Многія мільёны калгаснікаў у СССР аказаліся на грані галоднай смерці.

Калі ў нашых заходнебеларускіх вёсках паяўляліся весткі аб трагічнай сітуацыі ў калгасах, людзі не верылі. Гаварылі, што гэта антысавецкая прапаганда. Чакалі саветаў. Памятаю, як мой бацька ў верасні 1939 г. чалавеку, які прыйшоў у Бандары і сказаў, што бачыў на гасцінцы чырвонаармейцаў, падзякаваў, выцягнуў недзе моцна схаваную бутэльку і паставіў перад ім. Мабыць, нават і не падумаў тады аб тым, што калі б у чэрвені 1941 года савецкая ўлада пратрымалася яшчэ два тыдні, ён як кулак быў бы вывезены ў Сібір.

Энтузіязм вітання Чырвонай Арміі быў у нас спантанны і шчыры. І трэба сказаць, што прынамсі ў двух галінах жыцця ў параўнанні з польскім перыядам палепшылася: моладзь атрымала магчымасць бясплатнай навукі, а ўсе жыхары атрымалі бясплатнае лячэнне. Гэта людзей радавала. Цешыла таксама родная мова ў школах і свае чыноўнікі ў сельсаветах. Людзі ахвотна слухалі агітатараў, якія наведвалі вёскі. І раптам нечаканае — калгасы! Праўда, прапаганда вялася досыць асцярожна. Хутчэй за ўсё яе мэтай было даведацца аб настроях мясцовых жыхароў. А настроі ў гэтай галіне былі дрэнныя. Людзі не хацелі калгасаў. Толькі людзі, найчасцей з тых, хто нічога не меў, падтрымлівалі ідэю калектывізацыі. На жаль, сярод іх намала было гультаёў, п'яніц, лайдакоў, якія нічога не мелі па прычыне сваёй безадказнасці, абыякавасці, пагарды для працы. Якраз ім і былі дадзены карты ў рукі, яны з апошніх рабіліся першымі. На сходах станавіліся ў першыя рады і спявалі „Інтэрнацыянал". Асабліва моцна любілі фразу: „Кто был ничем, тот станет всем". Гарадскія агітатары, гледзячы на іх, прамянелі. Запамяталася мне фраза двух прапагандыстаў, якія пакідалі школьную залу пасля сходу ў Рыбаках: „Петя, — сказаў адзін другому, — ведь это отличные ребята. С ними создадим прекрасное будущее".

Нармальныя гаспадары спаглядалі коса на новых вясковых важакоў, якіх ведалі дагэтуль з найгоршага боку. Аднак трэба было лічыцца з уладамі, якія ўсебакова падтрымлівалі вясковы бядняцкі элемент. Падтрымка гэта ішла ад афіцыйнай дзяржаўнай філасофіі, паводле якой толькі бедны быў парадачны, а заможны ў сваім характары насіў варожыя сацыялізму гены. Канчатковая мэта заключалася ў тым, каб знішчыць усе праявы вясковага дастатку і заможнасці, каб усе сталіся роўнымі, не маючы нічога.

Алесь Барскі

З'ЕЗД ВЫКУСКНІКОЎ БЕЛЬСКАГА ПЕДАГАГІЧНАГА ЛІЦЭЯ

Нядаўна заснаваўся ў Бельску-Падляшскім арганізацыйны камітэт з'езда настаўнікаў і выхаванкаў Дзяржаўнага педагагічнага ліцэя. Гэтая заслужаная для асветы нашага ваяводства школа існавала ў 1950—1970 гадах і на працягу дваццацігадовай дзейнасці падрыхтавала больш тысячы настаўнікаў, у тым ліку і выкладчыкаў беларускай мовы. Многія з іх і сёння працягваюць навучанне роднай мовы.

Сёлетні з'езд адзначыць саракагоддзе заснавання і дваццацігоддзе спынення працы ліцэя, будзе нагодай прыпомніць яго значэнне ў падрыхтоўцы настаўніцкіх кадраў, сустрэцца настаўнікам і выхаванкам.

З'езд адбудзецца 23—24 чэрвеня 1990 г. у Бельску-Падляшскім. Усіх зацікаўленых просім да 20 мая г.г. даслаць заявы аб удзеле і пералічыць 50.000 злотых на рахунак Школьнай бурсы ў Бельску: PBK Warszawa, Oddział Bielsk Podlaski, Nr. 370419-563-139-12 з прыпіскай „Zjazd".

Дакладныя інфармацыі можна атрымаць па тэлефоне (2673 або 2685 у Бельску) або пішучы на адрас: Bursa Szkolna, 17-100 Bielsk Podlaski, ul. Mickiewicza 122.

Нашых чытачоў просім інфармацыю аб з'ездзе распаўсюдзіць як мага найшырэй у настаўніцкім асяроддзі. **(л)**

ЗАЯВА СЕЙМАВАЙ КАМІСІІ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ І ЭТНІЧНЫХ МЕНШАСЦЯЎ

Асноўная змена механізмаў дзеяння лакальнай улады, выкліканая ўвядзеннем тэрытарыяльнага самаўраду і дэмакратычнымі выбарамі да яе прадстаўнічых органаў, павінна спрыяць паскарэнню працэсу вяртання пражываючым у Рэчыпаспалітай Польскай нацыянальным меншасцям належных ім правоў і належнага ім месца ў грамадскім і палітычным жыцці.

Камісія выказвае надзею, што ў выніку самаўрадавых выбараў прадстаўнікі меншасцяў знойдуцца ў адпаведнай да іх ліку прапорцыі ў гмінных радах, здабываючы гэтым магчымасці вырашання аб усіх істотных лакальных справах.

Камісія звяртаецца да ўсіх палітычных сіл, прымаючых удзел у выбарах, — да партый, лакальных грамадзянскіх камітэтаў, да грамадскіх арганізацый пазбягаць у час выбарчай кампаніі дзеянняў, выклікаючых або падтрымліваючых нацыянальныя канфлікты.

Надыходзячыя выбары павінны спрыяць памяншэнню або памякчэнню гэтых канфліктаў, павінны наблізіць усіх, хто сапраўды зацікаўлены ў тым, каб гміна, суб'ект публічнай улады ў лакальным маштабе, станавілася, незалежна ад нацыянальнага складу жыхароў, месцам згоднага вырашэння і дзеяння ва ўсіх жыццёвых справах самаўрадавай супольнасці.

Самаўрадавая рэформа і першыя пасля вайны дэмакратычныя выбары ў гмінныя рады — гэта шанц вярнуць прынцыпы сапраўднай талерантнасці ў жыцці Рэчыпаспалітай. **(ПАП)**

Шабаш рэвізіяністаў

Не спыняюцца і надалей зборышчы польскіх рэвізіяністаў, прагных шалёнага разгулу. Яшчэ зусім не так даўно польская сталіца Варшава была (у палове лютага) аблеплена афішамі „45 гадоў Ялты. Даволі!" з накрэсленым абрысам сённяшніх дзяржаўных граніц Польшчы і „адарваных" ад яе ў выніку пагаднення ў 1945 г. паміж трыма вялікімі дзяржавамі ЗША, Вялікабрытаніяй і СССР на канферэнцыі ў Ялце „Усходніх крэсаў" Рэчыпаспалітай (!), гэта значыць, літоўскіх, беларускіх і ўкраінскіх земель Літвы, Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны, а ў гадавіну падпісання дагавора („ганебнага трактата". — як было напісана ў афішы) на Замкавай плошчы пад калонай Зыгмунта III Вазы адбыўся рэвізіяніцкі шабаш правых партый, груповак і арганізацый, які прыняў характар пратэста (паказала яго нават польскае тэлебачанне), як ужо 18 сакавіка г.г. падобны рэвізіяніцкі шабаш прайшоў пасля імшы пад касцёлам святой Брыгіды ў Гданьску.

З публікацыі надрукаванай у органе Сацыял-дэмакратыі Польскай Рэчыпаспалітай „Трыбуна" (№ 31, ад 19 сакавіка г.г.), пад іранічным загалоўкам „А чаму не Кіеў ці Пскоў?" і надзагалоўкам „Працяг гісторыі палітычнай дурноты..." даведваемся, што ў дэманстрацыі наконт далучэння да Польшчы „акупаваных" літоўцамі, беларусамі і ўкраінцамі „Усходніх крэсаў" Рэчыпаспалітай прыняло ўдзел каля 100 чалавек. Як піша „Трыбуна", свае дамаганні ў справе вяртання „захопленых" літоўцамі, беларусамі і ўкраінцамі „польскіх гарадоў": „Вільні, Гродна, Львова, а таксама тэрыторыі Палесся, дэманстранты „артыкулявалі" вядомаму ксяндзу Генрыку Янкоўскаму, які хутка мае наведаць Савецкі Саюз. Акрамя гэтага дэманстранты патрабавалі кампенсацыі 30 мільярдаў рублёў золатам за „захопленую" па дагавору Рыбентроп-Молатаў маёмасць Рэчыпаспалітай Польскай на Ўсходзе. Затым дэманстранты, між іншым, праз мегафоны, правялі маніфестацыю пад будынкам гданьскай Ваяводскай управы ўнутраных спраў.

Сцяпан Дубіна

ПРЫСУТНАСЦЬ

студэнцкая старонка

„І вось сталася вялікае трасеньне зямлі, бо Ангел Господні, зыйшоўшы з неба, прыступіўшы, адваліў камень ад дзьвераў магілы і сядзеў на ім.

Выгляд яго быў як бліскавіца, і вопратка яго белая як сьнег".

(паводле Мацвея, Р. 28; 2 Св. Евангеліе)

„ЭХ, ЧАМУ-Ж ВЯСЬНЯНЫМ
ВЯЛІКОДНЫМ РАНЬНЕМ
НЕ СЯГНУЦЬ КРЫЛАМІ Ў СОНЦА, ЯК
ІКАР,
НЯ ЗЫЙСЬЦІ НАРЭШЦЕ ЗЬ ВЕЧНАГА
РАСТАНЬНЯ,
З КРЫЖАВЫХ ДАРОГАЎ
НАМ З ТАБОЙ, НАШ КРАЙ?"

ГЭТЫ ФРАГМЕНТ ВЕРША „ВЯЛІКОДНЫМ РАННЕМ" Н. АРСЕННЕВАЙ УСІМ ДОБРЫМ ЛЮДЗЯМ, ЯКІМ ДАРАГАЯ НАША ВЕРА, ТРАДЫЦЫЯ І ГІСТОРЫЯ ПРЫСВЯЧАЕ БАС.

Хрыстос Уваскрос

ЛЕГЕНДА ПРА ВЯЛІКОДНАЕ ЯЙКА

Першае аб уваскрашэнні Хрыстовым даведалася Марыя Магдаліна. Калі рана прыйшла да гроба гасподняга, каб памыць яго параненае цела, сустрэла там Ангела, які сказаў ёй цудоўную навіну.

Марыя Магдаліна, як і другія вучні Хрыста, пайшла прапаведваць людзям праўду божую. Прыйшла яна ў Рым, у палац. Кожны, хто тады прыходзіў да імператара, прыносіў падарункі. Марыя Магдаліна прынесла з сабою толькі яйка. Спыніўшыся перад імператарам, працягнула яму яйка і голасна сказала:

— Хрыстос уваскрос!

Імператар здзіўлена адказаў:

— Немагчыма, каб нехта ўваскрос з мёртвых. Цяжка ў гэта паверыць. Гэтак сама цяжка, як паверыць, што тваё белае яйка можа зрабіцца чырвоным.

Пакуль ён гаварыў, яйка пачало змяняць колеры, а калі скончыў, яно было ўжо чырвоным.

Вось так было падаравана першае велікоднае яйка.

АПОШНІЯ ПАВЕДАМЛЕННІ

14 сакавіка ў студэнцкім клубе „Рэлякс" прайшоў **сход членаў і сімпатыкаў БАСа з трох беластоцкіх вышэйшых навучальных устаноў.** Мэтай схода было сабраць маладых надзейных людзей ды пагутарыць з імі аб новых формах і метадах працы арганізацыі. Крызіс актыўнасці, які наглядаецца сярод студэнтаў, крануў, на жаль, і беларусаў.

Трыццаць асоб, якія захацелі прыйсці (аб'явы былі расклеены ўсюды, дзе маглі б бадзяцца нашыя студэнты), ніяк не маглі знайсці нейкага рэцэпта супраць маразму сярод беларускага студэнцтва. Адсутнасць бліскучых ці хаця б арыгінальных выказванняў тлумачыць можна і тым, што велізарную большасць прысутных складалі „мастадонты" (студэнты IV і V курсаў).

Падбадзёрыўшыся крыху тым, што мы і так з'яўляемся наймагутнейшай студэнцкай арганізацыяй у беластоцкім асяроддзі (для прыкладу, на сход Незалежнага згуртавання студэнтаў прыйшло 25 асоб), прысутныя абмеркавалі галоўныя напрамкі далейшага дзеяння. За найважнейшае сабраныя прызналі:

— стараццa атрымаць ад уладаў вышэйшых навучальных устаноў памяшканне для БАСа,

— максімальна выкарыстаць камп'ютэр для далейшай дзейнасці, асабліва выдавецкай,

— удзельнічаць у рэалізацыі беларускай маладзёжнай перадачы ў Беласточкім радыё,

— прыняць удзел у перадвыбарчай кампаніі,

— утрымоўваць пастаянныя кантакты з беларускімі арганізацыямі ў БССР і на эміграцыі,

— працягваць правераныя формы працы.

Былі выбраны новыя ўлады гуртоў. Старшынёй гуртка на філіяле Варшаўскага універсітэта стаў Мірэк Верхаў (I курс гісторыі), а на Палітэхніцы Валік Стрэльчук (II курс), на Медыцынскай акадэміі — Бася Кучынская. (Ю. К.)

*

18 сакавіка, на тыдзень перад 72 гадавінай абвяшчэння незалежнасці БНР **у Ольштыне мясцовым гуртком БАСа было арганізавана юбілейнае святкаванне.** Пачалося яно ўрачыстым малебенам у праваслаўнай царкве. Настаяцель ольштынскага прыхода а. Аляксандр Шаламаў коратка прыпомніў усім сабраным гісторыю ўзнікнення БНР і пазнейшыя яе лёсы. На тварах старэйшых беларусаў, некаторыя з якіх пражываюць у ольштынскай дыяспары ўжо больш 40 гадоў, паявіліся слёзы.

Пасля багаслужбы студэнты падаліся на супольны абед, падрыхтаваны дзяўчатамі. Затым хлопцы запрасілі іх у свой студэнцкі гарадок Картова на вогнішча. Калі змерклася, усе перайшлі ў памяшканне, якое атрымаў ольштынскі БАС. (У. П.)

*

22 сакавіка адбыўся **сход варшаўскага асяроддзя БАСа.** Летась узнік гурток пры Варшаўскім універсітэце. Паколькі надзеі на ўзнікненне такіх звенняў пры іншых вышэйшых школах не збыліся, дык да гэтага гуртка могуць належаць не толькі студэнты універсітэта. Лепш яднацца, чым дзяліцца.

Старое праўленне дало гадавую справаздачу са сваёй дзейнасці. Прысутныя заслухалі інфармацыю аб планах Галоўнай рады, абмяняліся поглядамі на сённяшнюю грамадска-палітычную сітуацыю на Беласточчыне. Усе згодна сцвердзілі, што майскія выбары ў самаўрады будуць мець выключнае значэнне і неабходна тут дапамога басаўцаў.

Затым адбыліся перавыбары. Старшынёю гуртка стаў Мар'ян Семаковіч — студэнт II курса гісторыі. У склад праўлення ўвайшлі: Ася Купа, Аня Наумчук, Юрка Вапа, Юрка Сульжык і Алік Тамашук. Усе яны маладыя (I і II курс), амбітныя, энергічныя і поўныя веры ў будучыню і ахвоты да дзеяння.

— Пасля Вялікадня дзеля разварушэння асяроддзя трэба зрабіць дыскатэку, — заявіла новае праўленне. — Будзе гэта добрая нагода для інтэграцыі асяроддзя і штуршок да далейшай дзейнасці. (М.В.)

*

23 сакавіка адбылося чарговае **спатканне Галоўнай рады БАС.** Разглядаліся на ім справаздачы са сходаў у паасобных гуртках і планы на найбліжэйшую будучыню. Найбольш актуальныя справы — гэта святкаванне 72 гадавіны адраджэння БНР 25 сакавіка і дапамога ў правядзенні выбарчай кампаніі. Нашы галоўныя заданні — знайсці ў сваіх гмінах і вёсках адпаведных кандыдатаў і прыняць актыўны ўдзел у працах беларускіх выбарчых камітэтаў на Беласточчыне.

Вельмі важнай падзеяй у жыцці БАСа будзе БАСовішча — фестываль маладзёжнай музыкі ў Гарадку. Хочам запрасіць на яго некалькі калектываў і салістаў з БССР. Прадбачаны, зразумела, і ўдзел беларускіх калектываў і салістаў з Польшчы.

Разглядаліся магчымасці выездаў членаў БАСа на Беларусь.

Члены Галоўнай рады прынялі з зацікаўленнем магчымасць удзелу, супольна з іншымі маладзёжнымі арганізацыямі, у форуме маладых — сустрэчы прадстаўнікоў маладзёжных рухаў ва ўсходняй Еўропе.

Гаварылася таксама пра рэйды, Купалле, народны універсітэт, вогнішча на Грабарцы.

Балючай і заўсёды актуальнай справай з'яўляюцца фінансы. Да сёння мы, як і іншыя арганізацыі, не атрымалі грошай са сваіх школ, хоць ёсць на гэта надзея. А пакуль што трэба разлічваць на сябе і на зычлівых нам людзей. (Б. К.)

„Ніва"
15.IV.1990 г.

Зняць кляймо

З цікавасцю прачытаў я фельетоны Алеся Барскага „Зняць кляймо“. Усё напісанае ім — гэта праўда. Мяне таксама спаткаў лёс Аляксандра Надсона. Я сам паходжу з-пад Навагрудка. У 1944 годзе закончыў матуральныя курсы пры Настаўніцкай семінарыі ў Навагрудку. Затым быў забраны ў Краёвую абарону і высланы ў афіцэрскую школу ў Мінск. Адтуль нас вывезлі ў Францыю, дзе я ўцёк да французскіх партызанаў. Калі прыйшлі альянты, я ўступіў у Польскае войска пад англійскім камандаваннем. Мы змагаліся супраць фашыстаў, і шмат нашых людзей ляжыць на ваенных могілках Заходняй Еўропы.

Каб мы вярнуліся пасля вайны на Радзіму, у „сталінскі рай“, то шмат хто з нас апынуўся б у канцлагерах. А мы хацелі і хочам людзьмі звацца.

Я ўжо некалькі разоў пабываў на Бацькаўшчыне, на Наваградчыне. Апошні раз быў улетку мінулага года. З прыемнасцю наведваю вёску, дзе правёў сваё дзяцінства, малюся над магілай сваіх бацькоў, гасцюю ў сваіх сёстраў.

Адно непрыемнае — тое, што на Беларусі трэба шукаць беларусаў. Сваёй роднай мовы амаль не пачуеш. Вось у Навагрудку шэсць сярэдніх школ, але няма сярод іх беларускай школы. Куды ні пойдзеш, усюды пачуеш чужую мову. Пайшлі мы ў касцёл, а там ксёндз багаслужбу адпраўляе па-польску, пайшлі ў царкву — а там далей па-руску. Я да людзей гавару па-беларуску, а яны мне адказваюць па-руску. Слухаў таксама тэлеперадачу з Мінска на беларускай мове. Вялася нейкая дыскусія з удзелам міністраў. У студыі было дзесяць чалавек. Вядучы перадачу звяртаўся да ўдзельнікаў дыскусіі з пытаннямі на беларускай мове, а адказы атрымліваў (за выключэннем двух асоб) на рускай. Пра ненармальнае моўнае становішча на Беларусі прэса павінна пісаць і крытыкаваць.

С. Б., Англія

Лёс эмігранта

Мяне, як і Алеся Барскага, хвалюе пытанне эміграцыі — старой і сённяшняй. Праўда, ён піша, што эміграцыя — гэта вялікае гора для любога народа, для беларускага таксама. Але што зробіш? Часам так складаецца жыццё, што чалавек вымушаны выехаць са сваіх родных мясцін. Гэтыя прычыны добра асветлены ў „Ніве“, а асабліва ў вершах эміграцыйных паэтаў, надрукаваных у „Літаратурным лістку“. У їм адчуваецца боль за Беларусь людзей, якія пражываюць далёка ад роднага кутка.

(Працяг на стар. 6)

Свойскія малюнкі

Белавежскія дубы.
Мал. У. Петрукі

ГІСТОРЫЯ КНІЖНАЙ КУЛЬТУРЫ ПАДЛЯШША

Уважлівы чытач „Нівы“ пэўна памятае размову з Юрыем Лабынцавым, супрацоўнікам Інстытута славяназнаўства і балканістыкі АН СССР („У полі зацікаўлення — Беларусь“, „Ніва“, 10 снежня 1989), у якой паведамлялася, што рыхтуецца да друку незвычайнае па свайму характару выданне — „Гісторыя кніжнай культуры Падляшша“. Нядаўна наша рэдакцыя атрымала болей падрабязны канспект гэтага выдавецкага мерапрыемства. З прыемнасцю даем яго да ведама нашых чытачоў.

Выданне „Гісторыя кніжнай культуры Падляшша“ ажыццяўляецца пад эгідай ЮНЭСКА. Выканаўцамі выдання з'яўляюцца: АН СССР — Інстытут славяназнаўства і балканістыкі, Міністэрства культуры БССР — Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна, Польская АН — Беластоцкае навуковае таварыства. Агульнае кіраўніцтва — ІСіБ АН СССР. Прафесіянальнае забеспячэнне: Ю. Лабынцаў — старшы навуковы супрацоўнік ІСіБ АН СССР (кіраўнік тэмы), Т. Рошчына — загадчык аддзела Дзяржаўнай бібліятэкі БССР, Р. Сасна — член Беластоцкага навуковага таварыства (настаяцель прыхода св. св. Кузьмы і Дзяміяна ў Рыбалах). Паліграфічнае забеспячэнне: выдавецкая база Дзяржаўнай бібліятэкі БССР.

Выданне, якое будзе складацца з сямі выпускаў, уключыць поўную інфармацыю пра ўсе бакі культурнага працэсу на Падляшшы, звязанага з рукапіснай і друкаванай кніжнасцю на царкоўна-славянскай, старарускай, старабеларускай, беларускай, стараўкраінскай, украінскай, польскай, лацінскай і літоўскай мовах.

Тэматыка выпускаў наступная:

1. Літаратура па гісторыі і культуры Падляшша.
2. Кірылічныя выданні ў друкарнях Падляшша.
3. Лацінічныя выданні ў друкарнях Падляшша.
4. Рукапісная кніжнасць Падляшша.
5. Гістарычныя кніжныя цэнтры і зборы на Падляшшы.
6. Дакументальныя і актавыя крыніцы па гісторыі і культуры Падляшша.
7. Паказальнікі да 6-ці папярэдніх выпускаў.

Гэтая выдавецкая праграма будзе разгледжана на чарговай Генеральнай асамблеі ЮНЭСКА ў 1991 годзе, а першыя вынікі яе рэалізацыі будуць абмеркаваны на міжнародным з'ездзе славістаў у 1993 годзе ў Братыславе.

(ям)

НЕСПАДЗЯВАНЫ ВІЗІТ

28 лютага г.г. у Орлю трапілі неспадзяваныя госці. Былі гэта паслы — члены сеймавай камісіі па справах нацыянальных і этнічных меншасцяў. Пасольскую дэлегацыю ўзначальваў старшыня гэтай камісіі Ежы Вутке. Прадстаўнікі арлянскай грамадскасці сардэчна прывіталі гасцей. Я таксама меў гонар нейкі час спадарожнічаць пасольскай дэлегацыі. Госці паглядзелі новую школу, якая яшчэ будуецца, і рамантаваную сінагогу — самы каштоўны помнік мінуўшчыны ў Орлі. Потым была сустрэча з вучнямі з Орлі і Пашкоўшчыны. Старшыня камісіі Е. Вутке сардэчна дзякаваў членам дзіцячага вакальна-інструментальнага калектыву з Пашкоўшчыны і падарыў ім кветкі. Паслы гутарылі з настаўнікамі арлянскай школы, з інспектарам асветы і выхавання Анатолем Мартыновічам і начальнікам гміны Мікалаем Зіневічам.

Жыхары Орлі маюць надзею, што візіт паслоў паспрыяе вырашэнню інвестыцыйных праблемаў гміны. Усе мяркуюць, што будзе працягвацца пабудова школы і асяродка здароўя.

М. Ляшчынскі

Служыць свайму народу

(Працяг са стар. 1)

беларускага паходжання і нават пачынаюць тым ганарыцца, значыць, знайшлі свядомасць годнасці быць беларусам. Не паддаліся русіфікацыі савецкай школы і не пойдуць да польскіх ксяндзоў. Ім трэба родных святароў, але калі такіх атрымаюць, — я не ведаю. Праўда, ёсць ужо некалькі кандыдатаў, але каб яны сталі святарамі, трэба 5—6 гадоў. Калі будуць беларускія святары, можна будзе арганізаваць беларускія прыходы і ў Мінску, і ў Гародні, і ў іншых гарадах Беларусі.

— *Якая ёсць магчымасць стварыць каталіцкую семінарыю ў Беларусі?*

— Пакуль што яшчэ такой няма, але калі будзе, я баюся, што яна не будзе служыць патрэбам беларускага народа. Будзе яна мець польскі характар.

Кандыдаты ў святары цяпер вучацца ў Рызе. Там семінарыя латышская, а латышы настолькі талерантныя, добрыя, што прымаюць усіх. Як ведаеце, навучанне там вядзецца на рускай мове. Я думаю, што добры кампраміс у такой школе, дзе ёсць студэнты розных нацыянальнасцей: латышы, палякі, беларусы, немцы, украінцы. Там прынамсі няма небяспекі паланізацыі.

Найлепшае было б даць магчымасць кандыдатам у святарства выехаць за граніцу, скажам, у Італію, у Рым, каб там яны атрымалі адукацыю, а пасля вярнуліся на бацькаўшчыну. Цяпер, калі становішча ў Савецкім Саюзе крыху мяняецца, мо гэта стане магчымым. Збіраюся ехаць у Рым і буду гаварыць у гэтай справе. У нас ужо ёсць некалькі такіх кандыдатаў. У Італіі яны не апалячацца, калі, скажам, пашлем іх у Грэцкую калегію, ці Грэгарыянскі універсітэт. Гэта адзіны выхад, бо на Беларусі не бачу магчымасці, каб была беларуская семінарыя, а пасылаць у Польшчу — яшчэ горш.

— *Якія бачыце шанцы палітычнага адраджэння на Беларусі?*

— Цяжкое пытанне. Яны там маюць велізарныя клопаты. На-

Ах, Кіеў, Кіеў...

Размножылася ў нас нацыянальнасцяў на Беласточчыне апошнім часам. Чалавек ужо пачынае губляцца ў гэтай новай нацыянальнай сітуацыі. Амаль штотыдзень чалавек бярэ ў рукі „Газету Вспулчэсную" або Кур'ер" (адзін ці другі) і з жахам папаўняе свае геаграфічныя веды. Ну бо хто ж мог ведаць месяцы два таму назад, што на Беласточчыне пражываюць такія этнасы, як „рускія" і „руськія", „падляшукі" і „паляшукі", „русіны" і „рускія-украінцы"? Да таго яшчэ „украінцы" і украінцы. Што ні сказаць, сёння наш рэгіён можна ўпісаць у кнігу рэкордаў Гінеса ў спаборніцтве народаствараня. Пакуль што яшчэ не вядома, каму персанальна прызнаць першы прыз у гэтым спаборніцтве. Можна спрабаваць разабрацца, што ўяўляе сабою паасобны этнас, але не ва ўсіх выпадках належыць спадзявацца поспеху, паколькі некаторыя этнасы налічваюць усяго па некалькі прадстаўнікоў, што ўскладняе вызначэнне іх этнічных асаблівасцяў. Крыху святла на этнічнае аблічча Беласточчыны пралівае інтэрв'ю з Сяргеем Брэнько, старшынёю Украінскага грамадска-культурнага таварыства ў Гайнаўцы (былога, бо Таварыства ў лютым самаліквідавалася), змешчанае ў „Gazecie Hajnowskiej" (Pismo Komitetu Obywatelskiego) за 2 сакавіка 1990. Гутарка ідзе пра „украінцаў у Гайнаўцы", інакш кажучы, пра субэтнас тэрытарыяльна лакалізаваны (у разуменні прафесара Гумілёва). Прывядзем дзве трэція са сказанага С. Брэнько.

Пытанне: Jak liczne są pańskim zdaniem poszczególne narodowości na terenie Hajnówki?

Адказ: Z historycznego punktu widzenia, według kryterium językowego i wyznaniowego moim zdaniem w Hajnówce jest ok. 70% Polaków, ok. 1000 Białorusinów, zaś reszta to wywodzący się z Ukraińców Polaszucy. Świadczy o tym chociażby ukraiński akcent, który najczęściej słychać w okolicznych wsiach. Ponieważ nie ma Kościoła Grekokatolickiego, wszyscy skupiają się w Cerkwi Prawosławnej.

Ну, хай ужо тут гісторыкі, лінгвісты і Бог разбіраюцца, дзе знаходзіцца пункт гледжання С. Брэнько і якія крытэрыі ён бярэ пад увагу. Мяне асабіста надта расчульвае клопат С. Брэнько пра гайнаўскіх Polaszuków, якія не маюць свайго грэка-каталіцкага касцёла і ходзяць у праваслаўную царкву. Добра, што хоць Бог той самы ў адной і другой святыні.

Пытанне: Czy istnieje potrzeba tworzenia stowarzyszeń, partii narodowościowych?

Адказ: Stowarzyszenia nie są potrzebne. Stalinizm zniszczył przedwojenny, wielonarodowościowy, harmonijny układ społeczny i tego już się nie da odbudować.

А што вы думалі? Ёсць яшчэ людзі, якім хацелася б мець даваенную гарманічную грамадскую структуру (шматнацыянальную!). Яе, аказваецца, немагчыма адбудаваць. У гэтым вінаваты Сталін. Спрачацца не буду, але заўважу, што Лукішкі і Картуз-Бяроза існавалі яшчэ да Сталіна, і гэта зусім не энкавэдзісты дастройвалі ў тых месцах крыху менш гарманічных да агульнай гармоніі Другой Рэчыпаспалітай. А калі згуртаванні і партыі непатрэбныя, дык навошта УГКТ у Гайнаўцы? Чытаем далей: Nasz 150-osobowy oddział w Hajnówce powstał w celach doraźnych. Władze w Warszawie stwierdziły, że tylko wtedy będziemy mogli odwiedzić nasze święte miejsca koło Kijowa, jeśli przystąpimy do Towarzystwa, ale i tak nic z wyjazdu nie wyszło.

І так бывае. Здзіўляе мяне толькі адно: з часу, як саветы адкрылі мяжу, экскурсія ў Кіеў (або пад Кіеў) не з'яўляецца праблемай. Якім жа ўладам у Варшаве ўдалося абдурыць 150 (?!) чалавек у Гайнаўцы? Уладам УГКТ ці можа ўладам Польскай Рэчыпаспалітай? Калі гэта былі ўлады УГКТ, то „гайнаўскія ўкраінцы" зрабілі тактычную памылку. Трэба было дамагацца выезду ў Канаду, тады, можа, Кіеў быў бы дасягальны. А так... О, Кіевэ мій...

Гэтая справа выклікала ў „гайнаўскіх украінцаў" усведамленне ўласных магчымасцяў і адначасова духоўную фрустрацыю. С. Брэнько падводзіць вынікі: Można liczyć tylko na siebie. Myślę, że najlepiej będzie jeśli nastąpi asymilacja w duchu chrześcijańskim. Так, так... Да Кіева, як кажуць, язык давядзе, а да асіміляцыі...

Ян Максімюк

Малюнак, змешчаны ў „Gazecie Hajnowskiej" (2.03.90). Гайнаўскі Грамадзянскі камітэт „Салідарнасці", як відаць, кідаецца ў крайнасці. Спачатку ставіўся да „Мікалая Гайнаўскага" як да чорта рагатага, цяпер жа залічвае яго да святых. Вось што значыць магутнасць друкаванага ў „Ніве" і „Нашых навінах" слова.

ПАСТАРАЛІСЯ

8 сакавіка г.г. у нашай любімай школе — Гайнаўскім беларускім ліцэі адбылася вельмі прыемная ўрачыстасць. Ужо ад самай раніцы адчувалася нейкая таямнічасць. Хлопцы былі надзвычай ветлівымі, вялі сябе культурна, загадкава ўсміхаліся. Потым усіх вучаніц і настаўніц запрасілі на калідор і перад намі паявіўся першы афіцыйны мужчына. Але які мужчына! Рост двухметровы, шырокія плечы, моцныя рукі, сардэчная ўсмешка. Такія мужчыны падабаюцца ўсім дзяўчатам. А калі персанальна, дык быў гэта Раман Варшыцкі. Прывітаў ён жанчын, а хлопцы з усіх класаў выступілі з мастацкай праграмай. Трэба аб'ектыўна сказаць, што хлопцы стараліся, як маглі, а выступленні атрымаліся някепскія, асабліва добра паказалі сябе хлопцы з I б класа. Усім мужчынам за дараваны нам канцэрт выказваем нашу жаночую падзяку.

Шкада толькі, што нашы мужчыны бываюць такімі толькі раз у год — у сакавіку.

Матурыстка

ВІДНЕЙ НА ВУЛІЦЫ

Пра асвятленне вуліцы з Бельска ў Відава пісаў я ў „Ніву" неаднойчы, апошні раз — у ліпені мінулага года. А цяпер хачу паінфармаваць, што справа набліжаецца да шчаслівага заканчэння. Бельскае энергетычнае прадпрыемства канчае ўстанаўліваць на адлегласці 1 кіламетра (ад вул. Хмельнай да мяшальні кармоў) энергетычныя слупы, на якіх (што другі слуп) будуць гарэць лямпачкі. Жыхарам Відава будзе бяспечней і прыемней вяртацца вечарам з горада. **Андрэй Гаўрылюк**

А НА ВЁСЦЫ НЕСПАКОЙ

Што рабіць нам, сялянам, у складанай эканамічнай сітуацыі? З такім пытаннем звярталіся хлебаробы з гміны Бельск-Падляшскі да пасла Уладзіміра Цімашэвіча ў час сустрэчы, якая адбылася 14 сакавіка г.г.

Сяляне балюча адчуваюць недахоп фінансавых сродкаў, а раздабыць іх цяжка. Збожжавае прадпрыемства (ПЗЗ) устрымала скупку зерня. Тое ж самае можа зрабіць малочны завод, які не мае грошай плаціць сялянам за малако. Не скупляюць жывёлу. Як у такой сітуацыі заплаціць падатак, страхоўку, складчыну на пенсіённы фонд? За што купіць мінеральныя ўгнаенні, заплаціць за электраэнергію?

Начальнік Бельскай гміны таксама мае фінансавыя клопаты. Замала грошай на школьніцтва, вулічнае асвятленне і на многае іншае.

Сяляне перасталі верыць у абяцанні і патрабуюць канкрэтных вырашэнняў у галіне сельскагаспадарчай палітыкі. Настроі так пагоршыліся, што мужыкі ўсур'ёз сталі разважаць пра забастоўку.

На беларускай ніве павеяла аптымізмам. Сеймавая камісія наведала Беласточчыну, а нашыя праблемы будуць разглядацца ўрадам. Аб выніках даведаемся пазней, але практыка падказвае, што можа быць па-рознаму.

В. Семянюк

цыянальная свядомасць расце не толькі сярод моладзі, але і ў сярэдняга пакалення. І расце аўтарытэт Беларускага народнага фронту, Экалагічнага таварыства і іншых нефармальных арганізацый. Але з часам, я думаю, іх аўтарытэт яшчэ пабольшыцца, асабліва, калі пакажуць сябе не толькі на словах, але і на справе. Адбыліся выбары ў Вярхоўны Савет БССР — парламент Беларусі. Ужо выбраны прадстаўнікі ад БНФ. Калі яны створаць сваю групу са сваёй палітычнай праграмай, нават, калі яны будуць у меншасці, але заўсёды будуць узнімаць свае праграмныя пытанні, — на кожнай сесіі, такім чынам будуць перад вачыма народа. На больш, пакуль што, у бліжэйшы час нельга спадзявацца. Але бачыце, такая група націску не дала б забыцца аб справе аўтаноміі, культуры, роднай мовы, аб справе большай незалежнасці ад Масквы.

Праўда, ёсць нямала людзей, якія ўжо хочуць незалежнасці, але ёсць і іншыя, якія моцна звязаны з Масквою, з савецкай сістэмай. На гэтых апошніх падзеі ў Літве, краінах усходняй Еўропы, не маюць ніякага ўплыву, але ёсць яшчэ сярэдзіна, якая хістаецца, і на яе трэба звярнуць увагу.

На наш народ вялікі ўплыў мела чарнобыльская трагедыя. Сумна, што якраз гэты фактар уплывае на грамадства яднаюча. Трагедыя дапамагла беларусам зразумець, што яны адзіны народ, што маюць адну мэту і бараніцца павінны самі, бо ніхто іншы ім не паможа. І сапраўды, нашыя старэйшыя браты, так званыя апекуны, цяпер адракаюцца, кажуць, што мы павінны самі вырашаць гэтую праблему. Гэты факт уплывае вельмі моцна на ўзрост свядомасці беларусаў. Агульнае няшчасце іх збліжае. Я б хацеў, каб такое збліжэнне адбывалася без такога няшчасця.

— Што Вы хацелі б пажадаць нашым чытачам?

— Я хацеў бы, каб беларусы Беласточчыны захавалі свядомасць прыналежнасці да беларускага народа, і каб беларуская культура і мова дасягнулі свайго росквіту.

— Дзякую Вам за размову.

Гутарку вёў Юрка Ляшчынскі

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

(Працяг са стар. 4)

Я іх разумею таму, што я са сваёй сям'ёй жыву таксама, як на эміграцыі, але ў Саюзе, а дакладней у Казахстане. На казахскі народ не крыўдую. Карэнныя жыхары адносяцца да нас, людзей іншых нацыянальнасцей, дружалюбна. Па-праўдзе сказаць, на жыццё грэх крыўдаваць. У мяне цудоўная сям'я, добрая кватэра, любімая праца, але нават не ўяўляеце, як мяне цягне ў родныя мясціны. Кожная камандзіроўка ў гэты бок — мая. Я еду, каб хоць хвілінку пабыць на Бацькаўшчыне, наведаць блізкіх. Нягледзячы на тое, што мае бацькі ўжо паўміралі, я пры любой нагодзе наведваю Беларусь, не гаворачы аб водпусках. Пачынаючы з 1958 г., я толькі два разы не быў у водпуску на Беларусі.

Дух займае, калі ідзеш па знаёмай дарозе, калі ўсё ўспамінаецца. Многія, у тым ліку і я, забылі беларускую мову. Што зробіш, так нас вучылі і так вучыла жыццё. Праўда, я свабодна чытаю па-беларуску і калі прыязджаю ў родную вёску, я хутка пераходжу на мясцовую гаворку, але на ёй размаўляе ўжо толькі сярэдняе пакаленне.

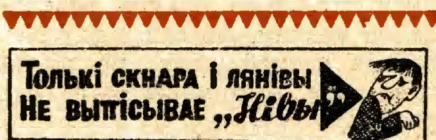
Чаго ж можна патрабаваць ад моладзі, якая нарадзілася ў эміграцыі, — унутранай і знешняй. Я вельмі рады, што мая дачка і мой сын пры атрыманні пашпартоў запісаліся беларусамі. Многія ў такіх умовах пішуцца рускімі, бо скрозь і ўсюды мяшаныя шлюбы. Мы з жонкай не патрабавалі ад дзяцей прымаць тую ці іншую нацыянальнасць, але пакінулі гэтае пытанне вырашаць ім самім.

Цяжэй даводзіцца беларусам, якіх лёс кінуў за акіян. Матэрыяльна яны жывуць намнога лепш, але што з багацтва, калі чалавеку давялося дажываць свой век пад чужым небам і няма магчымасці пабываць на Бацькаўшчыне. Іх дзеці, як і ў нас, ужо ў большасці выпадкаў гавораць на мове той краіны, у якой пражываюць. Няўжо не так? Так!

Хацелася б, каб і беларусы, якія жывуць за акіянам, больш пісалі і расказвалі пра сваё жыццё. „Ніва“ магла друкуе лістаў з-за акіяна і другіх краін свету, дзе жывуць беларусы. Я раіў бы ім наведаць сваю Бацькаўшчыну, краіну сваіх продкаў, пагладзець, якая сённяшняя Беларусь. Часы мяняюцца, і прыехаць да нас ужо не так цяжка.

Іван Самарай,
Акцюбінск (Казахская ССР)

P.S. Віншую ўсіх беларусаў у Польшчы ў сувязі з узнікненнем БЛА. Плённай Вам працы!

ЗАПУСТЫ Ў СЕМЯНОЎЦЫ

Хаця ўжо Вялікдзень, але ў Семяноўцы сёння ўспамінаюць незвычайны канцэрт беларускай песні, які адбыўся ў клубе „Рух“ 17 лютага г.г., на запусты. На гэты вечар мясцовы гурток Саюза вясковай моладзі, якім кіруе Славамір Аніськевіч, запрасіў жаночы калектыў з Курашава. Разам з імі выступіў таксама госць з Беларусі, мінчанін Юрка Балоцька. Гэты сямнаццацігадовы юнак, вучань тэхнікума, запалоніў гледачоў прыгожым спевам і ігрой на гітары і баяне. Калі канцэрт закончыўся і канферанс'е Янка Шыманюк пачаў дзякаваць артыстам і развітвацца з публікай, гледачы бурнымі воплескамі прымусілі выканаўцаў прадоўжыць двухгадзінны канцэрт яшчэ на паўгадзіны. А потым пачалася супольная танцавальная вечарына.

Семяноўскае мерапрыемства можа быць узорам для іншых клубаў і святліц і з'яўляецца доказам, што, нягледзячы на эканамічны крызіс і неспрыяльныя ўмовы, можна арганізаваць культурнае жыццё на вёсцы. За прыкладам Семяноўкі хоча пайсці Курашава. Там жанчыны з беларускага вакальнага калектыву, якім кіруе Ніна Грыгарук, плануюць арганізаваць 28 красавіка вечарыну з беларускай песняй і запрашаюць на яе Юрку Балоцьку з Мінска.

Я. Ш.

„Прывітальнай песняй“ пачалі канцэрт жанчыны з Курашава.
Фота Я. Целушэцкага.

Юрка Балоцька спявае песню „Цыганачка“.

УЗНОЎЛЕНА ЛОСКАЕ ВЫДАННЕ СЫМОНА БУДНАГА

Народжаны ў вёсцы Буды ў Мазовіі Сымон Будны (1530?—1593) мае выключныя заслугі перад беларускай культурай. Гуманіст і асветнік, тэолаг і рэлігійны рэфарматар, філосаф, гісторык, філолаг і паэт Вялікага княства Літоўскага быў другой пасля Францыска Скарыны асобай, якая ў рэлігійнай пісьменнасці карысталася беларускай мовай. Сымон Будны не толькі сам пісаў на беларускай мове, але быў яе гарачым заступнікам і прапагандыстам. Пасля заканчэння Ягайлаўскага універсітэта ў Кракаве, вучобы ў Італіі і Швейцарыі, у 1558 г. пераязджае ў Вільню, у якой на беларускай мове выкладае катэхізіс у пратэстанцкай школе. Як вядома, у гэты час, у 1553 г. віленскі ваявода і канцлер Вялікага княства Літоўскага Мікалай Радзівіл заснаваў першую абшчыну кальвіністаў у Вільні.

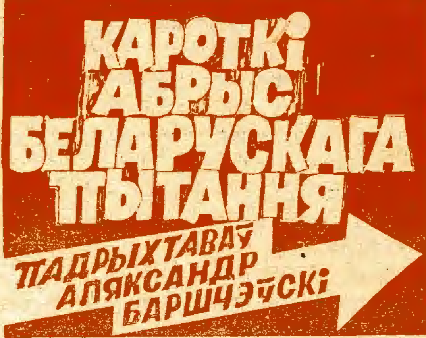
У 1560 г. Радзівіл назначае Сымона Буднага кальвініцкім прапаведнікам у саборнай царкве ў Клецку, дзе ён і захапіўся адукацыяй „простых людзей“. У заснаванай ім, а таксама Лаўрэнціем Крышкоўскім і Мацеем Кавячынскім у 1561—62 г.г. Нясвіжскай друкарні, у 1562 г. Будны выдае па-беларуску „Катэхізіс“ — першую на тэрыторыі Беларусі кнігу на беларускай мове, а праз чатыры месяцы (11 кастрычніка 1562 г.) таксама па-беларуску — „Пра апраўданне грэшнага чалавека перад Богам“.

Друкаванне рэлігійных кніг на роднай мове было ў тадышняй Еўропе магутным стымулам уздыму і развіцця нацыянальнай культуры, лічылася адным з найважнейшых дасягненняў рэфармацыйнага руху ў заходнееўрапейскіх краінах. Чаму С. Будны не застаўся верны гэтай еўрапейскай традыцыі, пакінуў свайго мецэната і пачаў працягваць культурна-асветную працу на польскай і лацінскай мовах, мы не ведаем. Аднак, нават і тады Будны стойка падкрэсліваў роўнасць усіх моў усіх народаў Рэчыпаспалітай. Выступаў супраць асімілятарскай палітыкі яе ўладаў, клерыкалізму і распальванню рэлігійнага фанатызму езуітаў. Займаючы антытрынітарскія пазіцыі, у 1567 г. канчаткова парваў з кальвіністамі і пасяліўся ў роднай сястры Радзівіла Анны Кішкі. Жыў у маёнтках Кішкаў у Хоўхлі, Заслаўі, Лоску. У Лоску і выйшла ў 1576 г. на польскай мове праца Сымона Буднага „Аб галоўных палажэннях хрысціянскай веры“*), якую перавыдаў Інстытут філасофіі і сацыялогіі Польскай Акадэміі навук у Варшаве.

Як лічаць аўтары выдання, праца гэтая была „ў нейкім сэнсе кульмінацыйным момантам у ягонай багатай і шматбаковай пісьменніцкай творчасці“. Якраз тады ў сямідзесятыя гады XVI ст. з'явіліся такія творы Буднага, як пераклад „Бібліі“ (Нясвіж, 1572), „Новага запавету“ (Лоск, 1574), з прадмовай, каментарыямі і заўвагамі аўтара, з французскай мовы на польскую — твора Э. В. Фрыза „Аб фурыях, ці Французскіх вар'яцтвах“ (1576). Выдатны рэфарматар быў таксама аўтарам прадмовы да трактата Анджэя Фрыча Маджэўскага „Аб удасканаленні Рэчыпаспалітай“ (Лоск, 1577). У выдадзеным на польскай мове творы „Пра свецкую ўладу“ (Лоск, 1583) Будны апісаў гісторыю барацьбы паміж ім і яго прыхільнікамі і „левымі“ (Пятром з Гонязі, Якубам з Калінаўкі, Марцінам Чаховіцам).

Праца выдатнага філосафа і тэолага „Аб галоўных палажэннях хрысціянскай веры“ з'яўляецца ў асноўнай сваёй частцы палемікай з поглядамі Пятра з Гонязі (Ганёндза) і Станіслава Фарноўскага. Будны палемізуе ў ёй з трактатам Пятра — гуманіста, ідэолага левай плебейска-сялянскай плыні радыкальна-рэфармацыйнага руху на Беларусі і Літве, прафесара Падуанскага універсітэта — „Пра сына божага, чалавека Хрыста“ (Кракаў, каля 1556 г.). Распраўляецца таксама з прыхільнікамі трынітарнай артадоксіі, як каталіцкай, так і пратэстанцкай.

Аўтары выдання звяртаюць увагу на велізарную эрудыцыю Буднага, асабліва ў галіне патрыстыкі, сярэдневяковай і рэфармацыйнай эгзегезы, тэалагічнага рэфармацыйнага пісь-

З ДАКУМЕНТАЎ ГЕНЕРАЛЬНАГА ШТАБА (II АДДЗЕЛ), ВАРШАВА, 1928.

— 15 —

Немцы, пераканаўшыся ў тым, што беларускія ўплывы малыя, звярнуліся да літоўцаў, якія былі больш прыдатнымі для анексійнай і антыпольскай палітыкі, і стварылі Краёвую Раду — Тарыбу, якая 11 снежня 1917 года заявіла:

„...адраджэнне незалежнай Літоўскай дзяржавы з Вільняй як сталіцай і разрыў усякіх дзяржаўных сувязяў, якія існавалі паміж ёю і другімі народамі...“

Адначасова вельмі важны быў наступны пункт пастановы:

„...З увагі на карэнныя інтарэсы Літвы, якія патрабуюць трывалых і цесных адносін з нямецкай імперыяй, Краёвая Рада выказваецца за вечнымі, моцнымі сувязямі з нямецкай імперыяй, якія павінны ў першую чаргу выявіцца ў мілітарнай і камунікацыйнай канвенцыях і ў манетнай ды тамажнай супольнасці“.

У 1918 годзе была створана Беларуская Рада, якая дэлегавала ў Тарыбу шэсць прадстаўнікоў і аднаго кандыдата на беларускага міністра пры літоўскім урадзе.

Аднак паражэнні Германіі на заходнім фронце знішчылі ўсе анексійныя намеры немцаў. Немцы пачалі пакідаць Літву, а іх месцы пачалі займаць бальшавікі.

Раздзел IX

Руская рэвалюцыя. Арганізацыя беларускага войска. Беларускі народны камітэт у Мінску. Раман Скірмунт. Беларускі камітэт дапамогі пацярпеўшым ад вайны. Цэнтральная рада беларускіх арганізацый. Цэнтральная вайсковая беларуская рада. Вялікая беларуская рада.

Разбуджэнне сепаратысцкіх нацыянальных імкненняў у першыя дні рускай рэвалюцыі агарнула і беларусаў. Палякі і ўкраінцы выдзяляліся з усёй Расіі і стваралі самастойныя вайсковыя падраздзяленні. Пры Керанскім беларусы, асабліва салдаты і афіцэры, запрагнулі задэманстраваць сваю самастойнасць і стварыць беларускія нацыянальныя падраздзяленні. Рэвалюцыйныя ўлады не маглі афіцыйна супрацьставіцца такім беларускім намаганням, бо пярэчыла б гэта іх закліку „самаакрэслення народаў“. Аднак сепаратысцкія імкненні беларусаў былі для гэтых улад прыкрай нечаканасцю. Ідэя арганізацыі беларускага войска развівалася памалу таму, што рускія ўлады рабілі цяжкасці, а таксама па прычыне слабой нацыянальнай свядомасці беларусаў.

Наогул думка аб незалежнай Беларусі і аб стварэнні самастойнага войска не дайшла яшчэ да беларускага народа. Ідэя гэта нават сярод беларускіх дзеячаў не была яшчэ да канца прадуманай. Незалежнасць Беларусі пакуль што не была яшчэ заклікам, які актывізаваў бы ўвесь беларускі народ. Быў ён нечаканы. Трэба зразумець, што ідзі, якія неслі важакі беларускага руху, былі чужыя беларускім народным масам, далёкім ад нацыянальнай свядомасці. Заклік незалежнай Беларусі не нарадзіўся сярод мас. Заморанья захопнікамі, яны чакалі адпаведнага моманту, каб скінуць з сябе ярмо. Не было гэта імкненнем волі народа, які зразумеў наказ гістарычнага моманту, а толькі імкненнем групы дзеячаў, якія пайшлі за прыкладам палякаў і ўкраінцаў.

Рэвалюцыйны рух уплываў на развіццё Беларускай сацыялістычнай грамады, якая прыцягвала не толькі беларусаў з усходняй часткі Беларусі, але і з глыбіні Расіі.

Апрача гэтага ўзнік шэраг іншых арганізацый. Для прыкладу, у сакавіку 1917 года ўтварыўся ў Мінску Беларускі народны камітэт. Была гэта арганізацыя, якая прыцягвала ўмераныя элементы на чале з Раманам Скірмунтам.

(Працяг будзе)

ЖЫЦЬ?

„Які сэнс мае жыццё?“ — падумала я, калі сёлета на Куццю хавалі добра знаёмую мне жанчыну, якая атруцілася чадам.

Тая жанчына з таго ж года нараджэння, што і я.

Калі я даведалася аб яе смерці, у мяне абамлелі рукі. Як гэта так? Калі я вучылася ў сярэдняй школе, уяўляла сабе, што ўсе мае знаёмыя мае равеснікі будуць жыць прынамсі 60 гадоў. Здавалася мне, што людзі, якіх я добра ведаю, не будуць так хутка старэць і будуць доўга жыць.

Якія наіўныя думкі!

„Наша жыццё нічога не вартае“, — гаварыў мне аднойчы пажылы мужчына. Цяпер я бачу, што гэта праўда.

Калі чалавек у дзяцінстве мае добрых бацькоў і сяброў — яму весела і хочацца жыць. І на старыя гады мае што ўспамінаць. А калі бывае наадварот — то толькі плач ды годзе.

Да дваццаці гадоў чалавек яшчэ жыве для сябе і практычна аб нічым не клапоціцца. Пасля завядзе сям'ю і думае аб дзецях. Дзеці падрастаюць і з кожным годам прыбывае клопатаў. Урэшце дзеці заводзяць свае сем'і і тады ім бацькі патрэбныя, калі здаровыя і маюць многа грошай...

Старасць — гэта найгоршы перыяд у жыцці. Добра, калі чалавек здаровы. Вельмі многа дзяцей думае, як пазбыцца старых бацькоў. Некаторыя і не хочуць іх грошай, і не хочуць дагледаць. Колькі такіх выпадкаў, што дзеці аддаюць бацькоў у дом апекі або ў бальніцу перад смерцю? Колькі разоў да адзінокага, старога чалавека прыходзяць сёстры ПЦК, бо дзеці адцураліся?! Сумна робіцца, калі аб гэтым думаеш...

А што ж застанецца пасля нас? Успаміны?

Кажуць, што чалавек жыве дагэтуль, пакуль жыве аб ім памяць. Ці надоўга той памяці хопіць аб нас?

Аўрора

менства. Лічаць, што кніжка павінна адыграць стымулюючую ролю ў далейшых доследах самой постаці Сымона Буднага, як і ягонай творчасці.

Варта адзначыць, што Сымон Будны сябраваў з Іванам Фёдаравым і Пятром Мсціслаўцам — заснавальнікамі ў 1568—70 г.г. на сродкі гетмана Вялікага княства Літоўскага Рыгора Хадкевіча друкарні ў Заблудаве і выдаўцамі там жа „Евангелля вучыцельнага“ (1569) і „Псалтыра з Часаслоўцам“ (1570). Высока цаніў культурна-філасофскую спадчыну антычнага свету, у прыватнасці вучэнне Платона, Арыстоцеля і Цыцэрона. А ягоныя, вытрыманыя ў духу скарынінскіх традыцый, словы, з якімі звяртаўся да Радзівілаў: „...абы ваши княжацкие милости не только в чужоземских языцех кохали, але бы ся теж... и того здавна славного языка словенского (тут старабеларускага, — Ю. Т.) размыловати и оным ся бавити рачили...“ і па сённяшні дзень нічога не страцілі са сваёй актуальнасці...

Несумненна, узноўленае выданне гэтай працы Буднага выкліча зацікаўленне не толькі адных спецыялістаў, але трэба спадзявацца і шырокага кола чытачоў.

Юры Трачук

---

*) Szymon Budny, O przedniejszych wiary chrystyjańskiej artykulech. Opracowali Maria Maciejewska, Lech Szczucki, Zdzisław Zawadzki, Polska Akademia Nauk, Instytut Filozofii i Socjologii, PWN, Warszawa—Łódź 1989, ss. 248.

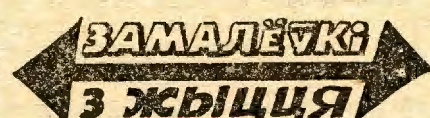
А ІМЯ ТЫХ?

Мой брат Аляксей Грышан у 1949 годзе трапіў у рукі катаберыеўца маёра Наквакіна ў Баранавічах на „Крывым коле“. Там, на гэтым месцы, цяпер бясплатна жывуць людзі і, мусіць, не ведаюць, што яны ходзяць па зямлі, перанасычанай бязвіннай чалавечай крывёю. Там жа на працягу пяці месяцаў піў бесперапынна кроў бязвінную майго брата крывасмок Наквакін. Ён і падобныя да яго з чалавечай крыві будуць жыць вечна, а мой брат не без яго мілацці ў 45 гадоў пайшоў на той свет.

Я, як і мільёны людзей, патрабую суровай кары сталінскім катам, многія з якіх яшчэ і па сягоння жывуць і жывуць, напэўна, ляпей за сваіх застаўшыхся ахвяр. Яны не маюць права на такое жыццё, так як і фашысцкія каты, некаторыя з якіх атрымалі заслужаную кару. Аб гэтым я сцвярджаю сваім вершам. Веру, што з маёй думкай — хто пашкодзіў народу, павінен быць пакараны — згаджаюцца ўсе сумленныя людзі.

Спрачацца сёння я бяруся
Аб чалавечнасці, любві,
Бо ёсць не толькі ў Беларусі,
Што не адмылі з рук крыві.
Ім сніцца розавыя далі,
Дзе быў для іх шчаслівы час,
Калі вакол ад іх стагналі,
Калі яны душылі нас.
Ніхто яшчэ не змераў страты,
Дзе кроў лілася, як рака:
Чарнобыль страшны,
Курапаты
Ці Бухенвальд — адна рука.
Настане грозны час расплаты,
Хацець ім гэта, не хацець,
Паўстануць сведкай
немаўляты,
Што злеглі ў вечнай
мерзлаце.
Як трэба вызваліць ад путаў
Нам нашу памяць, думы тых,
Хто пры жыцці за боль,
пакуты
Залічан быў у лік святых!
Хвалюе ўсё цяпер нам душы:
Махлярства, чэрствасць,
жорсткасць, блуд.
Дык мы, жывыя, сёння мусім
Навек з зямлі змыць ганьбу,
бруд.

Мікола Грышан, Раготна.

РАЙ

— Не зваліся яшчэ добрыя людзі на гэтым свеце, — гаварылі людзі аб сям'і Маркавых. — Які Юлік добры і набожны, якая Марыся, а іх сын! Анёлы проста, не людзі. От, дзеўка якаясь шчаслівай будзе, што ўвойдзе ў такі дом...

Сын Юліка і Марысі быў прыгожы. Усе паненкі на яго глядзелі — кожная хацела б пайсці за яго! Пашанцавала адной — Мажэне.

Людзі думалі, што ёй вельмі добра ў Маркавых, а ёй было, як сучцы ў рошчыне.

Муж і свёкры мелі прэтэнзію, што Мажэна замнога спіць, замала працуе, замнога есць, а замала пасагу прынесла. Штодзённа ёй дакучалі. Дзяўчына думала, што гэта зменіцца, і нічога нікому не гаварыла. Нават сваім бацькам.

Нарадзіўся сын. Свёкры цешыліся, што будзе наследнік.

— Напэўна, ён, як і наш Антось, застанецца на гаспадарцы, — гаварылі між сабою. — Дай Божа яму добрую жонку, а не такую латоху, як наша Мажэна.

У Мажэны прыбыло абавязкаў. Дзіцяці ніхто не пільнаваў, а работу, якую рабіла раней, і далей рабіла. Здароўе пагоршылася. Свёкры не раз кідаліся, што нявестка зачаста мые пялёнкі. Мажэна стаяла на панадворку і плакала.

Суседзі пачалі гаварыць іншае аб сям'і Маркавых: „Ого! Пякельныя анёлкі! А чаму ж Антось жонку не бароніць?“

Аднойчы ў Мажэны забалела ў грудзях. Самлела. Свёкры давай яе тузаць: „Ужо піць пачала, валацуга!“.

Мажэна села на табурэтку. Схапілася за грудзі і не сваім голасам, першы раз у гэтым доме, крыкнула:

— Каб вы смалы напіліся! Дакуль будзеце мяне мучыць!? Няхай чэрці возьмуць ваш рай! Алабралі ў мяне здароўе...!

Узяла дзіця з калыскі ды пайшла да сваіх бацькоў.

Аўрора

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. МАРФАЛОГІЯ.

7. Прыметнік — працяг.

Прыметнікі могуць паказваць на высокую меру якасці ці непаўнату яе без параўнання: *маленькі, велізарны, задоўгі, зеленаваты.* Каб аддаць гэтыя значэнні, выкарыстоўваюцца розныя суфіксы і прэфіксы: *навюсенькі, здаравенны, завялікі.* З увагі на тое, што прыметнікі з такімі суфіксамі і прэфіксамі апрача асноўнага значэння меры якасці выражаюць і дадатковае значэнне — адносіны суб'екта да дэсігната — называюць іх *формамі ацэнкі і меры якасці.*

З прыставак найчасцей выкарыстоўваецца *за-: завялікі, замалы, зашырокі, зацесны,* якая надае прыметнікам значэнне 'такі, які перавышае меру якасці: у значнай ступені, або ў невялікай ступені'. Калі з гэтымі прыметнікамі выкарыстоўваюцца прыслоўі меры і ступені *крыху, трохі: крыху завялікі, трохі зацесны,* то паказваюць на нязначную ступень перавышэння меры якасці.

У пісьмова-кніжнай мове выкарыстоўваецца прыстаўка *звыш-*, якая таксама валодае значэннем перавышэння меры якасці (*звышмагутны рухавік, звышметкі стралок, звышдалёкая стральба*) і запазычаныя прыстаўкі *архі-, ультра-* (*архіасцярожны, архінебяспечны, ультракароткі, ультралевы*), якія надаюць прыметнікам значэнне гранічнай меры якасці.

Суфіксы, якія выкарыстоўваюцца ў формах прыметнікаў са значэннем ацэнкі і меры якасці, падзяляюцца на тры групы:

— з павелічальна-ўзмацняльным значэннем: *-енн-* (*здаравенны*), *-ізн-* (*вялізны*), *-эзн-* (*высачэзны*), *-ізарн-* (*велізарны*), *-эразн-* (*высачэразны*);

— з памяншальна-ласкальным значэннем: *-еньк-* (*здаровенькі, добранькі*); *-ютк-* (*навюткі, слабюткі*), *-енечк-* (*маленечкі, слабенечкі*), *-юсеньк-* (*бялюсенькі, паўнюсенькі*), *-юсенечк-* (*малюсенечкі, жаўцюсенечкі*);

— са значэннем непаўнаты якасці: *-ават-* (*белаваты, зеленаваты*). „У спалучэнні з асновамі прыметнікаў, якія абазначаюць прасторавыя прыметы, гэты суфікс перадае значэнне больш высокай меры якасці і адценне непахвальнасці; такія ўтварэнні выступаюць як паралельныя да прыметнікаў з прыстаўкаю *за-: даўгаватая (дошка) — задоўгая (дошка), велікаваты (падмурак) — завялікі (падмурак)*".[1])

Значэнне недастатковай якасці выражаюць таксама прыметнікі з суфіксам *-яв(-ав): бялявы, русавы.*

Прыметнікі маюць дзве формы: поўную і кароткую, якім у назоўным склоне характэрныя наступныя канчаткі:

— поўныя прыметнікі: муж. роду *-і (-ы): доўгі, здаровы;* жаночага роду *-ая (-яя): белая, здаровая, сіняя;* ніякага роду *-ое, -ае, (-яе): лясное, здаровае, сіняе;* у множным ліку *-ія (-ыя): доўгія, здаровыя;*

— кароткія прыметнікі: муж. роду *-Ø (нулявы): здароў, рад, чуцён;* жаночага роду *-а: здарова, рада, чутна;* ніякага роду *-о, -а: чутно, здарова, рада;* у множным ліку *-і (-ы): дарагі, чутны, здаровы.*

Беларускай мове больш уласцівыя поўныя формы прыметнікаў, якія выступаюць і ў сінтаксічнай функцыі азначэння: *Сінюткімі вачанятамі пазіралі з прыпаранай зямлі пралескі* (К-с), і ў функцыі выказніка: *Жнівеньскія раніцы былі росныя і свежыя.* (Стр.). Поўныя формы якасных прыметнікаў у ролі выказніка ў наш час — агульная норма для ўсіх стыляў літаратурнай мовы".[2])

Кароткія формы прыметнікаў выступаюць вельмі рэдка і толькі ў функцыі выказніка: *І песню маю спадабаў, пахваліў... О, як жа тады быў я рад і шчаслів.* (Куп.) У кароткай форме звычайна выступаюць прыметнікі са значэннем стану: *багат, відзён, здароў, рад, чуцён...*

Кароткая форма з'яўляецца нормай толькі для прыналежных прыметнікаў у назоўным і вінавальным склонах: *Аленчына хустка. Аленчыну хустку, Колева шапка. Колеву шапку...* Прыналежныя прыметнікі ў кароткай форме могуць выступаць — у функцыі азначэння: *На стале ляжыць бацькава кніжка* і ў функцыі выказніка: *Гэта кніжка бацькава.*

Часам у мове паэзіі ў функцыі азначэння выступаюць усечаныя формы прыметнікаў, якія ўзніклі ў выніку адсячэння апошняга склада двухскладовага канчатка поўных прыметнікаў, што найчасцей абумоўлена рыфмай і рытмам:[3]) *Уцякала Бандароўна ў поле з цёплай хаты, абымала яе ночка, а вецер крылаты расплятаў ёй косы буйны, песціў белы грудзі.* (Куп.).

[1] П. У. Сцяцко, Прыметнік, Сучасная беларуская літаратурная мова. Марфалогія пад рэд. Ф. М. Янкоўскага, Мінск 1980, с. 97.

[2] Там жа, с. 89.

[3] Там жа, с. 89—90.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Ну, і насмяшыў ты мяне, Мікалай з папярэдняга нумара „Нівы". Такі ты, відаць, чалавек: фанабэрысты, занадта добра пра сябе думаеш. Ужо так цябе ўсе дзяўчаты кахаюць, ужо роўнага табе няма! Такі ты прыгажун ды здольны! А я табе скажу адно: каб у пасцелі быў такі добры, дык і негрыцянку быў бы ў стане задаволіць. Што добрае, тое добрае. І ні ад каго гэтага не схаваеш. Не хачу хваліцца, але і я таксама, як той Мікалай, быў у Амерыцы і, калі хто хоча, дык магу расказаць, як і што там было.

А трэба вам ведаць, што ў Амерыку не паехаў я на заробкі. У Амерыцы жыве мой бацька, які развёўся з маці некалькі гадоў таму назад. Калісь ён плаваў на караблі, а цяпер працуе звычайным інжынерам. Матэрыяльна яны з новай жонкай жывуць вельмі добра. Яна — радавітая амерыканка і таксама працуе. Пабудавалі дом каля Нью-Йорка над прыгожым возерам і штодзень даязджаюць да працы ў Нью-Йорк. Першы месяц прасядзеў я там, нават нудзячыся крыху. Бацька ўсюды мяне павазіў, паказаў, што было найцікавейшага. Мне было непрыемна, што я, стары конь, сяджу на бацькавым утрыманні, і я вырашыў папрасіць усё ж такі, каб бацька знайшоў мне нейкую працу. Бацька аднекваўся спачатку, сказаў, што гэта не гонар, каб яго сын, будучы яго госцем, мусіў зарабляць сабе грошы. Пасля, аднак, згадзіўся са мною. Мне ўдалося пераканаць яго, што сярод людзей мне будзе намнога весялей і не буду сумаваць па айчыне. Бацька знайшоў мне працу ў бальніцы, дзе патрэбныя былі санітары.

Навокал было мнагавата дзяўчат, але неяк я да іх падыйсці не адважваўся. Так прайшло паўгода. І ўрэшце калісьці паклікаў мяне бацька „на мужчынскую размову" ды кажа: „Табе патрэбная дзяўчына!" Я пачырванеў, хаця быў ужо дваццацігодкам. Бацька супакоіў мяне і кажа: „Ты цяпер не пераймайся, рэшта — мая справа!" І ўяві сабе, праз два дні прыходзіць да нас з прыгажуняй-негрыцянкай, якая вельмі міла прывіталася са мною. Бацька арганізаваў нейкі пачастунак, мы выпілі па чарцы віна, а тады бацька незаўважальна ўсунуў у маю кішэнь сто долараў і таксама незаўважальна выйшаў. Мы засталіся ўдваіх. Мая негрыцянка з чароўнай усмешкай падыйшла і пацалавала мяне ў губы. Я ўвесь задрыжаў. Яна пачала мяне цалаваць па шыі, па грудзях і ўсё далей. Я не заўважыў, калі і як яна распранула мяне. Апамятаўся толькі тады, калі мы былі ўжо ў пасцелі, а яна — як далікатная сарна хадзіла вакол мяне. Тое, што перажыў я тады, засталося ў маёй памяці на ўсё жыццё. Калі мы ўжо ляжалі, прытуліўшыся пасля ўсяго, я раптам схамянуўся. Ускочыў, пашарыў у кішэні штаноў, знайшоў тую стадаляроўку і аддаю гэтай дзяўчыне (я ж ведаў, што яна не магла пакахаць мяне адразу, што рабіла гэта дзеля грошай). А яна адвяла маю руку ўбок, ды кажа: „О не! Гэта была для мяне прыемнасць!" Я аслупянеў, аднак жа ніякія ўгаворы не прымусілі негрыцянку ўзяць грошы. А што ты на гэта, Сэрцайка?

Віктар

Віктар! Пытаешся, што я на гэта? Ну што ж, па-першае, дзяўчына табе трапілася прынцыпіяльная. Відаць, у справах гонару колер скуры не адыгрывае ролі.

Па-другое, мяркую, што лепш падыходзіш да жанчын-негрыцянак, чым да белых, калі разважаць у катэгорыях Мікалая з папярэдняга нумара (бо белай дзяўчыне, маўляў, і мізінца хопіць).

Сэрцайка

ВЕР-НЕ ВЕР

Дарагі Астроне! Прысніўся мне страшны сон. Быццам мой сын знаходзіцца ў трупярні. Грамадная, вясокая, пустая зала і ён там адзін. Ляжыць у драўлянай капаньцы. Яна вельмі плыткая. Каля галавы, з левага боку, з капанькі тырчыць рука, драўляная далонь. Ён перавярнуўся на бок і кажа, што рыхтуецца да смерці. Сам прыкрыты белай прасцінай. Відаць была галава і голая грудная клетка.

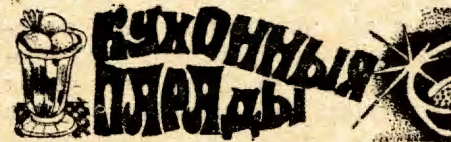
У тую ж ноч і маёй жонцы прысніўся наш сын. Ён кавалер, але мае сваю кватэру. Сніцца, што ідзе яна дарогай. І тут жа пры ёй салдат. Глядзіць, а гэта сын. Здаровы, вясёлы, адпачыўшы. У белай кашулі і зялёным адзенні. Ідуць разам, але глядзіць, а яго ўжо няма. Перад ёй чыгунка і едзе поезд. Яна бачыць, чыгунка канчаецца, а цягнік паехаў далей. **Валік**

Сніўся мне такі сон. Еду са сваім бацькам-нябожчыкам самаходам. Бацька кіруе і так мы даехалі да маста. Мост драўляны. Ляжаць дошкі на ім, непрыбітыя. Я кажу бацьку, што вылезу і пайду папраўлю гэтыя дошкі, бо так не паедзем. Я іх папраўляю і ўжо я на другім баку рэчкі, а бацька астаўся. Я ўбачыла, што непадалёк стаяць самаходы, іх многа. І многа там людзей. Чую, хтось цераз гучнагаварыцель кажа, каб усіх людзей забраць у гэтыя самаходы. Я не іду, баюся, людзі нейкія незнаёмыя мне. Спаткала сябра. Пытаю ў яго, дзе мой бацька. А ён кажа, што на расстайных дарогах астаўся. Адна дарога вядзе да Чорнай, а другая да святога месца. Бацька мяне там чакае, не ведае, куды я падзелася. Я пайшла і абудзілася. **Марыя**

Валянцін! Не магу цябе пацешыць. Твайму сыну пагражае вялікая небяспека. Усе элементы твайго сну сведчаць аб тым, што павінен ён асцерагацца.

Марыя! Што датычыцца твайга сну, дык няўхільна прадвяшчае ён нейкія клопаты. Калі сніцца бацька, клопат заўсёды будзе. Ды й мост, на якім дошкі былі хісткія, непрыбітыя. Адна надзея, што бацька твой застаўся на другім баку, дык мо і клопатаў сваіх неяк пазбудзешся, хаця відаць, што клопаты — твая спецыяльнасць (усё ж бацька цябе чакаў на тых расстайных дарогах).

Астрон

РУЛЕТ З СЫРАМ

На цеста трэба ўзяць: паўкілаграма пшанічнай мукі, 15 дэкаў цукру, 2 яйкі, 1/4 літра малака, 3 дэкі дражджэй, пачку ванільнага цукру, 3 дэкі смажанай апельсіннай скуркі, 3 дэкі разынак.

На начынку: 25 дэкаў сыра, 15 дэкаў цукру, пачка ванільнага цукру, 4 яйкі, 10 дэкаў масла, 10 дэкаў разынак, лімонную скурку.

З пералічаных прадуктаў падрыхтаваць дрожджавае цеста. Сыр расцерці з цукрам, каб атрымалася гладкая маса, і, расціраючы, дадаваць па адным жаўтку, сцёртую на тарцы лімонную скурку, ванільны цукар і растопленае масла. Дамяшаць разынкі. Вырасшае цеста раскатаць на таўшчыню 2 см, палажыць на яго сырную масу, цесна загарнуць рулет і палажыць яго ў змазаную тлушчам бляшку. Пакінуць, каб падрос. Тады змазаць бялком і пячы мінут 40—50 у гарачай духоўцы.

РУЛЕТ З АРЭХАМІ

На цеста трэба ўзяць паўкілаграма пшанічнай мукі, 15 дэкаў цукру, 2 яйкі, 1/4 літра малака, 3 дэкі дражджэй, 1 пачку ванільнага цукру, ромавую паліўку.

На арэхавую масу: 10 дэкаў ачышчаных лясных арэхаў, 20 дэкаў цукровай пудры, 2 бялкі.

З падрыхтаваных прадуктаў замясіць дрожджавае цеста і пакінуць у цёплым месцы, каб падрасло.

Падрыхтоўка арэхавай масы. Абабраныя арэхі палажыць на некалькі мінут у гарачую духоўку, а пасля гэтага сцерці луску рукамі. Арэхі змалоць у мясарубцы, дадаючы бялкі. Змеленую масу на працягу 15 мінут размешваць з цукровай пудрай.

Раскатанае цеста пералажыць арэхавай масай і далей паступаць, як у папярэднім рэцэпце.

У канцы падрыхтоўваем ромавую паліўку. Цукар (15 дэкаў) усыпаем у каструльку, дадаем чвэрць шклянкі вады, сок з чвэрткі лімона або паўлыжачкі воцату і, памешваючы, варым. Калі на паверхні выступяць бурбалкі, праверыць, ці сіроп ужо густы. Гатовы сіроп зняць з агню і мяшаць драўлянай лапаткай, пакуль не збялее. Тады дадаць ромавы алей, перамяшаць і ромавай паліўкай змазаць астуджаны рулет.

РУЛЕТ З ДЖЭМАМ

Цеста падрыхтоўваем з тых жа прадуктаў, што і ў папярэдніх рэцэптах. На начынку бярэм 25 дэкаў джэму.

На люкр: 15 дэкаў цукровай пудры, 1 бялок, 1 лыжачку воцату.

Падрыхтаванае і падрослае цеста раскатаць на таўшчыню 1 см, змазаць джэмам, згарнуць і пакінуць на паўгадзіны ў цёплым месцы, каб падрасло. Тады палажыць на змазаную тлушчам бляшку і пячы ў гарачай духоўцы 40 мінут.

Падрыхтоўка люкру. Бялок з цукрам і воцатам расціраць 20 мінут у каменнай місцы. Спечаны і астуджаны рулет уставіць у цёплую духоўку яшчэ на 5 мінут, каб люкр абсох.

Гаспадыня

Зорка
Старонка для дзяцей

АД ЧАГО ПАЙШЛО МАЛЯВАННЕ ЯЕК НА ВЯЛІКДЗЕНЬ?

(Адна з легенд)

Споўніліся словы Ісуса Хрыста і прадказванні пракокаў: на трэці дзень пасля смерці Хрыстос уваскрос. Хоць цела яго знаходзілася ў глыбокім каменным гробе, прываленым цяжкой каменнай плітой, а вакол магілы стаялі стражнікі, прароцтва споўнілася. На трэці дзень надосвітку адсунулася цяжкая пліта з гроба Ісуса Хрыста, і такое святло ўдарыла з магілы, што стражнікі, асляпленыя, анямеўшыя ад страху, пападалі ніцма на зямлю. А над магілай у незямным бляску з'явіўся Хрыстос. Ён уваскрос, а з яго далоняў і стопаў, а таксама прабітага пікай бока замест крыві струменямі плыло цудоўнае святло.

Праз хвіліну Хрыстос знік. Стражнікі паўсхопліваліся з зямлі і, убачыўшы пустую магілу, пабеглі хутчэй да свайго начальніка, каб павядоміць яго аб тым, што здарылася, і прасіць, каб не пакараў іх, бо яны не вінаватыя.

Начальнік варты сядзеў якраз над снеданнем. Перад ім на талерцы ляжалі свежазвараныя яйкі ў бялюсенькіх шкарлупінках. Пачуўшы ад стражнікаў аб уваскрашэнні Хрыста, начальнік страшэнна ўзлаваўся.

— Што?! — крыкнуў ён, абураны. Начальнік варты адказваў галавою за цела пахаванага перад рымскім намеснікам Пілатам. — Што скажа на гэта Пілат? Вы, гультаі, маеце адвагу мне казкі расказваць! Замест таго, каб пільнаваць магілу, вы спалі і дазволілі вучням выкрасці цела, а цяпер прабуеце выкруціцца ад заслужанай кары і выдумляеце цуды. Як чырвонае не можа замяніцца ў момант у белае, а белае ў чырвонае, так і мёртвы чалавек не можа аджыць. Рыхтуйцеся да смерці!

Салдаты ў страху ўпалі ніцма на зямлю перад начальнікам, прысягаючы на ўсіх святых, што гавораць праўду, прасілі, каб ім было даравана жыццё. Раптам слуга начальніка, глянуўшы мімаходам на стол, крыкнуў:

— Паглядзіце, гэта ж цуд!

Начальнік глянуў і здзівіўся: на талерцы замест белых ляжалі чырвоныя, чырванюткія, як макі, яечкі.

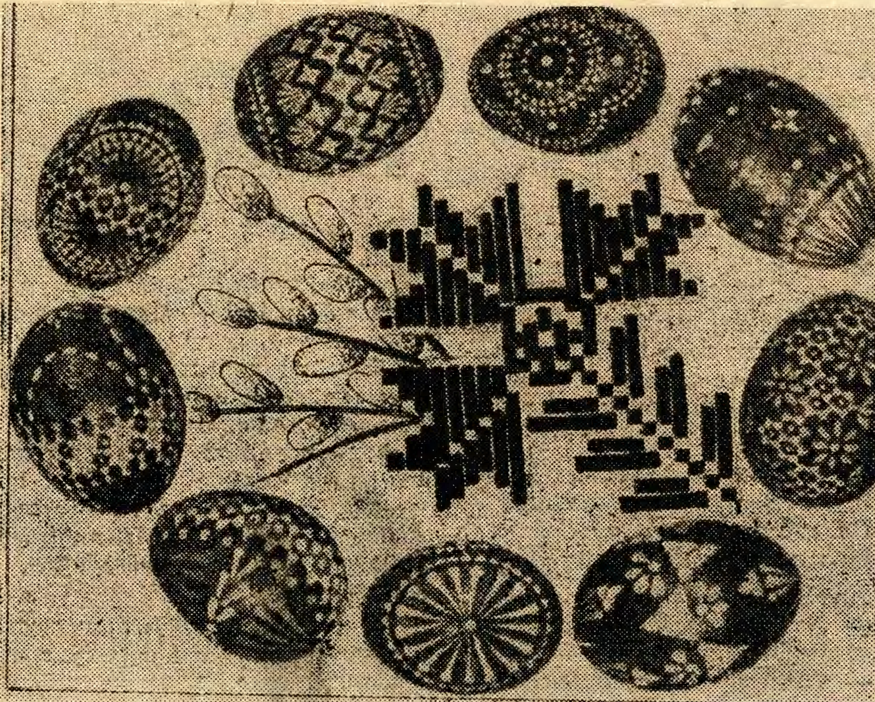
Салдаты ўсхапіліся на ногі, а найстарэйшы з іх сказаў:

— Ці ж белае не замянілася ў чырвонае? Ці ж гэта не знак, што можа здарыцца цуд? Ці ты памятаеш, што абяцаў нам даравать жыццё, калі мы сказалі праўду?

Начальнік стаяў збялелы і маўчаў. Нарэшце сказаў:

— Ваша праўда! Цешцеся, вы выратаваны. Цяпер я веру, што той замучаны ўваскрос. Вы свабодныя. Можаце ісці, а сабе

(Працяг на стар. 10)

ЗДАРОЎЯ, СОНЦА І РАДАСЦІ Ў ВЕЛІКОДНЫ РАНАК ДЫ ЯШЧЭ БАГАТАГА ВАЛАЧОБНАГА

ЖАДАЕ ЎСІМ ДЗЕЦЯМ „ЗОРКА"

Якуб Колас

ПРЫХАДЗІ ХУТЧЭЙ, ВЯСНА!

Надакучыла ж зіміца!
Прыхадзі хутчэй, вясна:
Ты — крылатая зарніца,
Ты — прызыўная струна,
Ты — дзяўчына-чараўніца,
Ты прыветна, ты ясна,
Гучнай радасці паўна;
Ты — надзей і мар злучэнне,
Ты — гром песень, цішыня,
Ты — надзорнае імкненне,
Ты — прастора-шырыня,
Ты — прыгожасць-летуценне,
Ты — развага-глыбіня,
Усмех радаснага дня.

Прыхадзі ж, вясенька-радасць,
Буйна росамі заззяй,
Хай твая краса дабра дасць
І абудзіць гэты край!

І прыйшла яна, княгіня,
Пагняла снег з зямлі,
І дзе толькі вочы кіне,
Ажыўлялася пустыня,
Травы, красачкі раслі.
(З паэмы „Сымон Музыка")

Мар'ян Дукса

ВЯСЕННІЯ МЕЛОДЫІ

Усе нясуць вясне
Узбуджанасць вялікую.
Сініца на сасне
Цілікае, цілікае.

Яна да голля туліцца,
Між дрэў шчасліва лётае.
Вось-вось канцэрт адбудзецца —
„Вясеннія мелодыі".

Аб гэтым — чуў я сам
Пра свята недалёкае —
Пушчанскім жыхарам
Аб'яўлена сарокаю.

Над люстраю ракі,
Дзе гнуцца лозы ніцыя,
Пявучыя шпакі
Паселі: рэпетыцыя.

З травы ўзляціць кулік,
Хітнецца над рабінаю.
Усёй праграмы цвік —
Праграма салаўіная.

Буслы штодзённа ўдаль
Глядзяць — трывогі ўласныя:
— Цудоўна — фестываль...
Чаму ж не бачна ластавак?

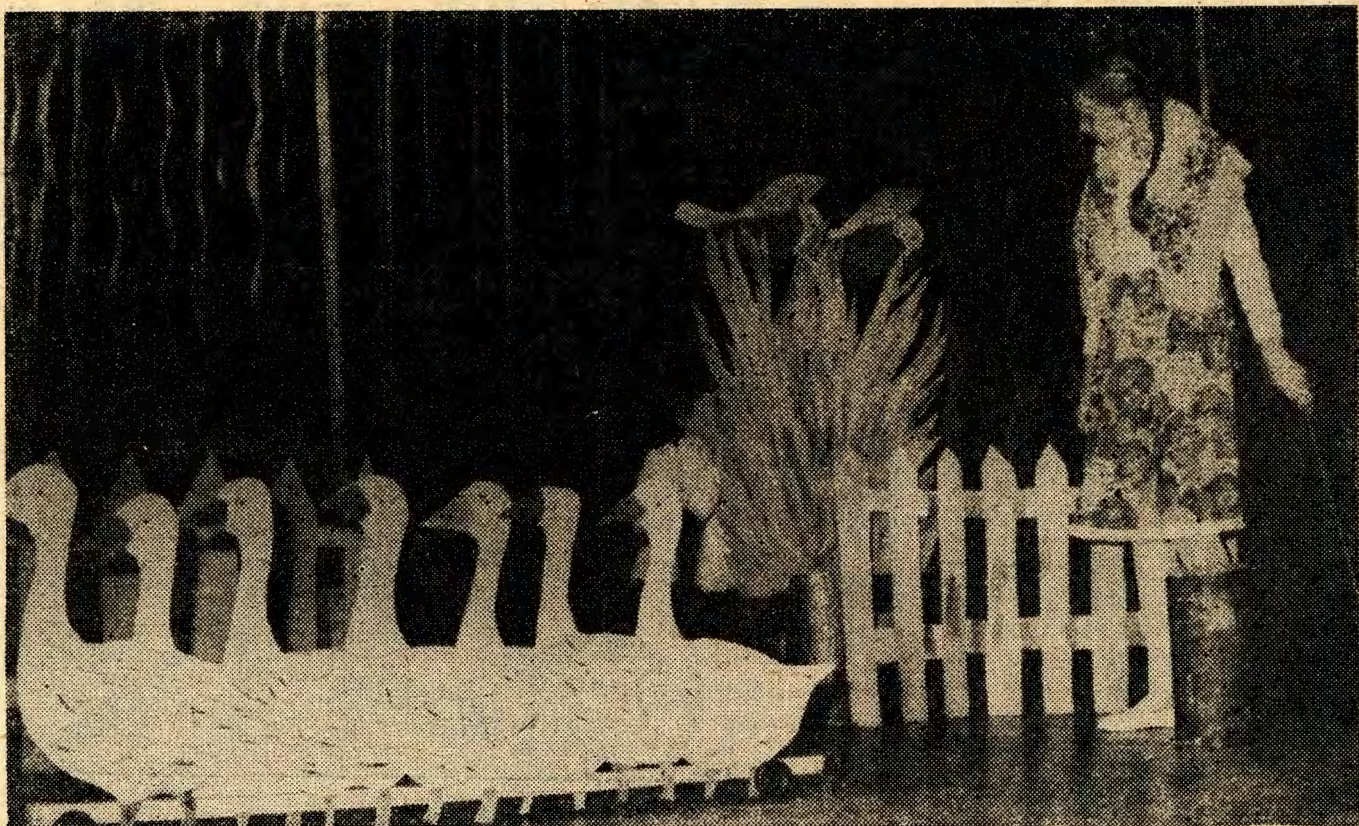
Нервуюцца буслы:
— Ну што яшчэ за фокусы!
Шлях, пэўна, не малы,
Але ж пачатак конкурсу...

Сарока у адказ:
— Усё ідзе па графіку.
Яны ляцяць да нас —
Перадавала Афрыка.

Прагульваецца лось,
Рагамі ледзьве рухае.
Спыняецца чагось,
Зачаравана слухае.

„Не песні — дзыўны сон..."
Стаіўся, заварожаны.
На фестываль і ён,
Як член журы, запрошаны.

І я ў гушчар залез
Пагутарыць з прыродаю,
Дзе свята на ўвесь лес —
„Вясеннія мелодыі"!

Сцэнка з п'есы „Казка пра сіротку Марысю" ў пастаноўцы школьнага тэатра са школы № 3 у Бельску. Фота Я. Чэрнякевіч.

Уолт Дысней

Частка 4
Пачатак у папярэдніх нумарах

З страхі злятала лісцё, сцены дрыжэлі, але дом усё яшчэ стаяў.

І толькі тады, калі воўк дунуў у пяты раз, дом захістаўся і разваліўся. Адны толькі дзверы некаторы час яшчэ стаялі сярод руін.

Ахопленыя жахам, кінуліся парасяткі бегчы. Ад страху ў іх аднімаліся ногі, кожная шчацінка дрыжэла, курносыя насы перасохлі. Браты імчаліся к дому Наф-Нафа.

Воўк наганяў іх вялізнымі скачкамі.

Адзін раз ён ледзь не схапіў Ніф-Ніфа за заднюю ножку, але той лоўка ўхіліўся і прыбавіў ходу.

Воўк таксама паддаў ходу. Ён быў упэўнен, што на гэты раз парасяткі ад яго не ўцякуць.

Але яму зноў не пашанцавала.

Парасяткі хутка праімчаліся міма вялікай яблыні, нават не дакрануўшы яе. А воўк не паспеў звярнуць і наляцеў на яблыню, якая абсыпала яго яблыкамі. Адно цвёрдае яблыка ўдарыла яго паміж вачэй. Вялікі гуз ускочыў у яго на ілбе.

А Ніф-Ніф і Нуф-Нуф, ні жывыя, ні мёртвыя, прыбеглі ў гэты час к дому старэйшага брата.

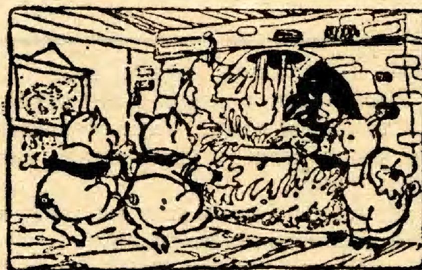
Брат упусціў іх у дом. Бедныя парасяткі былі так напалоханы, што нічога не маглі сказаць і моўчкі кінуліся пад ложак. Наф-Наф адразу здагадаўся, што за імі гнаўся воўк. Але яму не было чаго баяцца ў сваім каменным доме. Ён хутка зачыніў дзверы на засаўку, сеў за піяніна і заспяваў:

> Ніякія ў свеце зверы,
> Злыя зверы, злыя зверы,
> Не адчыняць мае дзверы,
> Мае дзверы, мае дзверы!

Але тут пастукалі ў дзверы.

— Хто стукае? — запытаў Наф-Наф.

— Гэта я, прадаўшчык шчотак, — пачуўся грубы голас. — Ці не хочаце паглядзець мой тавар?

Наф-Наф адчыніў крыху дзверы і ўбачыў калматую лапу. Ён умомант выхапіў шчотку і балюча ўдарыў ёю па калматай лапе ваўка. Равучы ад болю воўк прахрыпеў:

— А, гэтак! Ну, цяпер я з'ем усіх траіх!

— Спрабуй! — адказаў з-за дзвярэй Наф-Наф. Ён ведаў, што яму і братам няма чаго баяцца ў моцным каменным доме.

Тады воўк уцягнуў у сябе як мага больш паветра і дунуў з усёй сілы.

Але колькі ён ні дуў, ні адна, нават самая маленькая цаглінка не зрушылася з месца.

Воўк пасінеў ад натугі.

Дом стаяў, як крэпасць. Тады воўк пачаў трэсці дзверы. Але дзверы таксама не паддаваліся. А ў сценах дома не было ні аднон шчыліны, праз якую ён мог бы прабрацца да парасятак. Галоднаму і злому ваўку нічога не аставалася рабіць, як пайсці без нічога.

Але тут ён падняў галаву і раптам заўважыў вялікі, шырокі комін на страсе.

„Вось праз гэты комін я і пралезу ў дом!" — узрадаваўся воўк.

Ён асцярожна ўзлез на страху і прыслухаўся. У доме было ціха.

„Я ўсё ж такі закушу свежай парасяцінкай!" — падумаў ён і аблізнуўшыся, палез у комін.

Але як толькі ён пачаў спускацца па коміну, парасяты пачулі шорах. А калі на крышку катла пачала сыпацца сажа, Наф-Наф адразу здагадаўся, у чым справа.

Ён шпарка кінуўся да катла з кіпячаю вадою і сарваў з яго крышку.

Чорны, як трубачыст, воўк бултыхнуўся проста ў вар.

Ніколі яшчэ яму не было так балюча! Вочы ў яго вылезлі на лоб, уся шэрсць паднялася дыбам.

З страшэнным рыкам ён выскачыў назад на страху, скаціўся па ёй на зямлю, перакуліўся чатыры разы, праехаўся на сваім хвасце міма запертых дзвярэй і пусціўся наўцёкі.

А тры браты, тры маленькія парасяткі, глядзелі яму ўслед з акна і радаваліся, што яны так лоўка правучылі злога ваўка.

А потым яны ўсе разам заспявалі вясёлую песеньку:

> Хоць паўсвета абыйсці,
> Абыйсці, абыйсці,
> Лепшай хаткі не знайсці!
> Не знайсці, не знайсці!
> Ніякія ў свеце зверы,
> Злыя зверы, злыя зверы,
> Не адчыняць мае дзверы,
> Мае дзверы, мае дзверы!
> Ваўку з лесу ўжо ніколі,
> Ўжо ніколі, ўжо ніколі
> Не вярнуцца да нас болей,
> Да нас болей, да нас болей!

З таго часу браты пачалі жыць разам.

Вось і ўсё, што мы ведаем пра траіх маленькіх парасятак — Ніф-Ніфа, Нуф-Нуфа і Наф-Нафа.

Канец

(Працяг са стар. 9)

АД ЧАГО ПАЙШЛО МАЛЯВАННЕ ЯЕК НА ВЯЛІКДЗЕНЬ?

на памяць аб тым, што здарылася, вазьміце гэтыя каляровыя яйкі.

Шчаслівыя салдаты пайшлі і панеслі ў народ вестку аб сваім цудоўным ратунку, а ў доказ, што расказваюць праўду, паказвалі маляваныя яйкі.

З таго часу людзі на Вялікдзень фарбуюць яйкі і раздаюць валачобнае.

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

Марыя Васілеўская, вуч. 6 класа, в. Бадакі, пошта 17-111 Боцькі, Беластоцкае ваяводства. Польшча.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. К. Лібкнехта, 116, кв. 64. Рыта Каўтуненка (4 клас).

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. К. Лібкнехта, 116, кв. 80. Оля Дышлевіч (6 клас).

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Лермантава, 45, кв. 18. Оля Трачынская (5 клас).

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Бетонны пр., 33, кв. 9. Наташа Мардовіч (5 клас).

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Размалюй карцінку каляровымі алоўкамі. Падзялі поле дзвюма простымі лініямі так, каб у кожнай яго частцы было па тры божыя кароўкі, тры матылькі і тры стракозы.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1. „Зорка"

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 13.IV.1990 r.
PROGRAM I

7.45 Express gospodarczy
8.35 Domator — Nasza poczta, wiosenny kurs szycia
8.50 „Domowe przedszkole"
9.15 Wiadomości poranne
9.25 „Nowinki zza płotu" (4) — serial NRD
10.25 Szkoła dla rodziców — cukrzyca u dzieci cz. 2
15.30 NURT — Po co szkole komputer? — Zastosowanie komputerów
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Muzyczne spotkania
17.15 Teleexpress
17.30 Raport
18.00 Program lokalny
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tygodnik gosp.
19.30 Wiadomości
20.05 „Las Katyński" — film dok. prod. pol.
21.10 „Droga krzyżowa" — transmisja z Watykanu
22.10 Wiadomości wieczorne
22.55 Pieśni Wielkopostne — śpiewają „Poznańskie Słowiki"
23.20 „Weekend w Jedynce"
23.30 Sztuka i my
23.50 „Widziadła" — wyk. aktorzy z Warszawskiego Teatru Pantomimy

PROGRAM II

16.35 Korepetycje dla maturzystów — J. ang. (27)
17.05 Program dnia
17.10 „Ballada o drodze krzyżowej" — program poetycko-muzyczny
18.00 „Dobra nadzieja" — serial franc. (3)
19.00 Express gospodarczy
19.30 „Dookoła świata" — „U proboszcza super katedry"
20.00 „Messiasz" (1) — Oratorium Jerzego Fryderyka Haendla
20.50 Samuel Beckett — w rocznicę urodzin
21.30 Panorama dnia
21.45 „Sonata Waldsteinowska" — Ludwig van Beethoven
22.15 „Dzień po jarmarku" — film ang.
23.35 Komentarz dnia

SOBOTA 14.IV.1990 r.
PROGRAM I

7.45 Program dnia
7.50 „Tydzień na działce"
8.20 „Na zdrowie" — program rekreacyjny
8.40 „Ziarno" — program Redakcji Katolickiej dla dzieci i rodziców
9.00 „Drops" oraz film z serii „Heidi" (9)
10.30 Wiadomości poranne
10.40 „Azjatycka mozaika" (11) — serial dok. prod. franc.
11.05 „Rycerskie serca" — program dok.
11.30 „Poza rok 2000" — film dok. prod. austral.
12.00 Muzyka w Leżajsku — gra Wojciech Weżranowski
13.00 Teatr TV: Ernest Bryll — „Wieczernik"
13.50 „Morze" — magazyn
14.15 „Nad Niemnem, Piną i Prypecią" — W Kosowie
14.35 Antena
15.10 „Rewizja nadzwyczajna „Życie Mariana" — rep.
15.40 „Computron" — film fab. prod. włoskiej
17.15 Teleexpress
17.30 „Butik"
18.00 Program lokalny
18.45 Program muzyczny
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt
19.30 Wiadomości
20.05 „Ginger i Fred" — film fab. prod. włoskiej
22.05 Telewizyjny przegląd sportowy
22.25 Agnieszka Osiecka „Biała bluzka" — monodram w wykonaniu Krystyny Jandy
23.40 Telegazet
23.45 Kino nocne: „Na prośbę matki" — film fab. USA

PROGRAM II

13.30 Czas akademicki — Katolicki Nurt Stowarzyszeń Akademickich
14.00 Bariery
14.25 „Przeszłość — przyszłości" — „Ziemski raj"
14.50 „Zwierzęta świata" — „Te wspaniałe psy" (1) — film dok. prod. USA
15.25 Metra świata
15.40 Pomysł na warszawskie metro
15.50 Spektrum
16.05 Meandry architektury — Balkony i tarasy cz. I
16.25 Program dnia
16.30 „Sonata Appasionata" — Ludwig van Beethoven — gra Klara Langer-Danecka
17.00 „Wielkanoc"
17.15 „Polacy" — Tadeusz Konwicki
18.30 Wielka gra — teleturniej
19.30 Tradycje muzyczne Sióstr Klarysek w Starym Sączu
20.00 „Messiasz" (2) — Oratorium Jerzego Fryderyka Haendla
20.50 „Tryptyk" — impresja filmowa o Męce Pańskiej
21.00 Sztuka kontemplacji
21.30 Panorama dnia
21.55 „Świadek" — film fab. prod. USA
23.40 „Alfabet Kisiela"
24.00 Komentarz dnia

NIEDZIELA 15.IV.1990 r.
PROGRAM I

7.55 Program dnia
8.00 Wiosenne malowanie
8.25 „Ania z Zielonego Wzgórza" — cz. 1 film prod. kanad.
10.25 Msza Święta z Bazyliki Św. Piotra z Watykanu
12.40 Teatr dla dzieci: A. Wolski „Hrabia Gliński-Popieliński"
13.20 Portrety: „Piotr Michałowski" — film dok.
14.20 „... i dziś zmartwychwstałem" — program poetycki
14.45 Video-Top
15.05 „Panna dziedziczka" — serial braz. (odc. ost.)
17.00 Teleexpress
17.15 „Parada Wielkanocna" — musical prod. USA
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Północ-Południe" (9) — serial USA
21.35 Sportowa niedziela
22.15 „Piosenki z Tokio"
23.15 Telegazeta
23.25 Kino nocne

PROGRAM II

8.20 Przegląd tygodnia (dla niesłyszących)
8.50 Film dla niesłyszących: „Północ-Południe" (9)
11.40 Powitanie
11.45 Polska Kronika Filmowa
11.55 100 pytań do...
12.40 „Mojżesz" (1) — serial USA
13.40 Maciej Niesiołowski — Z batutą i z humorem
14.00 Kino familijne: „Autostrada do nieba" — serial USA
14.50 Piosenki Jerzego Petersburskiego — „Ta ostatnia niedziela"
15.30 „Podróże w czasie i przestrzeni": „Czasy katedr" (8) — serial dok. prod. franc.
16.25 Biografie: Barbra Streisand
17.30 Bliżej świata — przegląd telewizji satelitarnych
19.00 Wydarzenie tygodnia
19.30 Galeria „Dwójki"
20.00 Studio Sport — Piłka w grze
21.00 „Uniwersytet Boloński i jego słynni studenci"
21.30 Panorama dnia
21.45 „Mojżesz" (1) — serial USA
22.30 Iři Suchy — na przykład we wtorek, środę, czwartek — czyli teatr „Semafor"
23.10 Komentarz dnia

PONIEDZIAŁEK 16.IV.1990 r.
PROGRAM I

8.55 Program dnia
9.00 „Ania z Zielonego Wzgórza" cz. 2 — film prod. kanad.
11.00 „Objazd pól" — film dok.
11.10 „Duchy lasów" — film przyrodniczy prod. ang.
12.00 Sto twarzy Chrystusa — wizerunek malarski na przestrzeni wieków
12.20 Telewizyjny koncert życzeń
13.20 Teatr dla dzieci: „Ten najpiękniejszy świat"
13.55 Teatr TV: „Wielkanoc Jana Sebastiana Bacha"
14.35 Ballady St. Moniuszki przedstawia Maria Fołtyn
15.05 Program dnia
15.10 Sport — M. E. w tenisie stołowym — finał
16.25 „Julie and Carroll — przyjaciółki z dawnych lat" — program rozrywkowy
17.15 Teleexpress
17.30 W Starym Kinie: „Dodek na froncie" — film archiw. prod. pol. z 1936 r.
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Kingsajz" — komedia prod. pol.
21.50 Kabaret Olgi Lipińskiej
22.40 Sport
23.50 Telegazeta

PROGRAM II

10.00 „Konspiracja u króla Jana" — program dok.
10.35 Loka'ny koncert życz...
10.55 Powitanie
11.00 Benefis Wojciecha Furmana
12.15 Danuta Wałęsowa — portret
12.55 „Piccolo Coro dell' Antoniano" ponownie w Polsce — reportaż
14.00 Studio Sport
14.30 „Jeremi Przybora" — film dok.
15.50 „Ucieczka na Górę Czarownic" — film fab. USA
17.30 „Ach Ameryka — dziecko potrafi" — widowisko artystyczne
18.00 „A to Polska właśnie" — reportaż
18.30 Pół wieku amanta — Jan Nowicki
19.30 Galeria 37 milionów
20.00 Studio Sport
20.45 „Krajobraz pełen nadziei" — śpiewa Marek Grechuta
21.30 Panorama dnia
21.50 „Atlantic city" — film fab. prod. kanad.
23.30 Komentarz dnia

WTOREK 17.IV.1990 r.
PROGRAM I

8.35 Domator — Rady na życzenie, wiosenny kurs szycia
8.50 „Domowe przedszkole"
9.15 Wiadomości poranne
9.25 „Dolina nadziei" (6-ost.) — serial franc.
10.20 Domator — Rady na życzenie
13.30 TTR — s. IV Fizyka — Energia jądrowa
14.00 TTR — s. IV Produkcja roślinna — Nawożenie i zabiegi pielęgnacyjne na użytkach zielonych
15.30 Kim być? — program dla 15-latków
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla dzieci: „Tik-Tak"
16.50 Kino „Tik-Taka": „Gumisie" — serial anim. prod. USA
17.15 Teleexpress
17.30 „Spojrzenia" — public. międzynarodowa
18.00 Program lokalny
18.45 Klinika zdrowego człowieka
19.00 Dobranoc
19.10 „Plus — minus" — pr. publ.
19.30 Wiadomości
20.00 Spotkanie z ministrem Jackiem Kuroniem
20.15 „Dolina nadziei" (6-ost.) — serial franc.
21.15 List o gospodarce
21.50 Studio Sport — M. Ś. w hokeju na lodzie USA — Kanada
23.10 Wiadomości wieczorne
23.30 Język rosyjski (26)

PROGRAM II

16.55 Język angielski (56)
17.25 Program dnia
17.30 „Dookoła świata" — „Na Tahiti"
18.00 „Mąż pod łóżkiem" — nowela filmowa TP
18.30 Zespół adwokacki „Dyskrecja"
19.10 Modlitwa wieczorna
19.30 Studio Sport
20.00 Przeboje Bogusława Kaczyńskiego — „Podróż do Mediolanu" — cz. 3
21.00 Wywiady Ireny Dziedzic
21.30 Panorama dnia
21.45 „Opowiadania wariackie" — film fab. TP
23.00 Komentarz dnia

ŚRODA 18.IV.1990 r.
PROGRAM I

7.45 Express gospodarczy
8.05 Muzyka, kl. I — Gramy na instrumentach
8.35 Domator — Nasza poczta, wiosenny kurs szycia
8.50 „Domowe przedszkole"
9.15 Wiadomości poranne
9.25 „Telefon 110" — „O krok za daleko" — film prod. NRD
10.50 Domator — Przyjemne z pożytecznym
11.10 Drogi do niepodległej, kl. VII „Nie tylko szablą i piórem"
12.00 Spotkania z literaturą, kl. V — H. Sienkiewicz: „W pustyni i w puszczy"
12.50 Spotkania z literaturą, kl. III lic. — Witkacy: „Szewcy"
13.30 TTR — s. II Fizyka — Zmiany stanu skupienia
14.00 TTR — s. II Biologia — Owady i ich znaczenie
15.00 Współczesna genetyka, kl. I—IV lic.
15.30 NURT
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: „Kameleon"
16.50 Dla dzieci: „Cojak"
17.15 Teleexpress
17.30 Gry wojenne
18.00 Program lokalny
18.45 Rolnicze rozmaitości
19.00 Dobranoc
19.10 „Rzeczpospolita samorządna"
19.30 Wiadomości
20.05 Sport — Puchar Europy w piłce nożnej
21.50 „Zawsze po 21-szej"
22.30 Wiadomości wieczorne
22.45 Rozmowy w „Res Publice"
23.35 Język angielski (26)

PROGRAM II

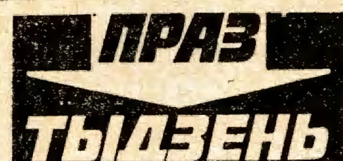
16.25 Korepetycje dla maturzystów — J. ang. (28)
16.55 Język francuski (21)
17.25 Program dnia
17.30 „Zbliżenia, czyli to i owo o filmie"
18.00 „Marc i Sophie" (8) — serial franc.
18.30 Magazyn „102"
19.00 Express gospodarczy
19.30 Publicystyka kulturalna
20.00 Czarno na białym — przegląd PKF
20.40 Przegląd muzyczny
21.00 Ze wszystkich stron — „Krajobraz po wyborach" — rep.
21.30 Panorama dnia
21.50 „W labiryncie" — serial TP
22.20 „Telewizja nocą"
23.05 Komentarz dnia

CZWARTEK 19.IV.1990 r.
PROGRAM I

8.35 Domator — Nasza poczta, wiosenny kurs szycia
8.50 „Domowe przedszkole"
9.15 Wiadomości poranne
9.25 „Hannay" (4) — serial ang.
10.20 Domator — Przy herbacie
11.10 Historia, kl. I lic.
11.40 Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje
12.50 Wśród ludzi — Postęp
13.30 TTR — s. IV Matematyka — Interpretacja fizyczna i matematyczna pochodnej
14.00 TTR — s. IV Spotkania z literaturą — S. Żeromski: „Ludzie bezdomni"
15.00 Rytmy ciała — Kobiety-matki
16.10 Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: „Kwant" oraz film z serii „Ordy"
17.15 Teleexpress
17.30 „System" — public. ekonomiczna
18.00 Program lokalny
18.45 Magazyn katolicki
19.00 Dobranoc
19.10 „Od A do Z" — pr. publ.
19.30 Wiadomości
20.05 „Hannay" (4) — serial prod. ang.
21.00 Interpelacje
21.50 Sport
22.00 „Pegaz"
22.45 Arnold Schönberg „Ocalały z Warszawy" — utwór poświęcony ofiarom Getta Warszawskiego
22.55 Wiadomości wieczorne
23.10 Język angielski (56)

PROGRAM II

16.25 Korepetycje dla maturzystów — J. ang. (29)
16.55 Język rosyjski (26)
17.25 Program dnia
17.30 „W labiryncie" — serial TP (powtórz.)
18.00 „Katastrofy" — serial dok. prod. ang.
18.30 Program na życzenie
19.30 Zielone Kino: „Płazy" — film przyrodn. prod. węg.
20.00 Wielki sport
21.00 Express reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio Teatralne „Dwójki": T. Kantor — „Nigdy tu już nie powrócę"
23.10 Nowa płyta „Polskich Nagrań" — „Wernisaż" — śpiewa Danuta Stankiewicz
23.25 Komentarz dnia

Ала Сяткоўская — бібліятэкарка ў Нарве ● Клопаты з роднай мовай ● Аб кніжцы „Беларусь пад нямецкай акупацыяй" Ю. Туронка ● „Заходняя Беларусь" ці „Усходнія крэсы"? ● Ушанаванне ўгодкаў БНР ● Абаронцы уніі ● Весткі з Бельшчыны ● У „Зорцы" — „Госці ў рэдакцыі".

КРЫЖАВАНКА

Упоперак: 1) узвышэнне з дошак, 4) з пальцамі і пятой, 8) хросны тваіго дзіцяці, 10) зварот да Бога, 11) смешны кароценькі расказ, 12) „Без акон, без дзвярэй, поўна хата людзей", 13) дажджавое воблака, 14) суп з крывёй, 17) ашуканец, 18) васьмідзесяцігадовая, 20) пасярэдзіне спіны, 23) з разбітага нiхто не наесца, 27) чорны напітак, 28) абсталяванне ў пакоі, 29) у гербе Польшчы, 32) з амбона, 33) з яго толькі карысці, што есць, 34) жарэ жалеза, 35) пасяджэнне працаўнікоў, 36). не выпісвае „Нівы".

Уніз: 1) патрэбная жанчыне да губ, 2) бліскавіца, 3) самыя дзіркі, 5) гніль, прах, 6) ноччу пад галавой, 7) драпежная птушка, 8) страшны сон, 9) плавае на судне, 15) верхні пласт зямлі, 16) найвышэйшыя ў Польшчы, 17) расце ў лесе або на страсе, 19) не сон, але вострaў, 21) гогалеўскі кантралёр, 22) настаўнік спартсмена, 23) не кідай яе іншым пад ногі, 24) трапічны ураган, 25) сярод лёгкаатлетаў, 26) перакладзіна над вадой, 30) не катод, 31) камень ля камення. **„ядань"**

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 9.

Упоперак: скандал, драматургія, праезд, аканне, масла, эфір, Осла, рабак, кратэр, „Залёты", падрыхтоўка, андарак.

Уніз: камізм, нота, Афрыка, арганізатар, гімнасцёрка, спрэчка, негатыў, Дакар, алмаз, рэфрэн, карова, яхта.

Кніжныя ўзнагароды выйгралі: Марыя Верціхоўская з Гарадка (Віцебская вобл.) і Аляксандр Дабчынскі з Бацютаў.

НІЎКА

„Прывязіце нам дзяцей на вялікодныя святы. Мы будзем вельмі рады, але не забудзьце ўзяць больш колькасць таблетак ад болю галавы". Мал. У. Глявіна.

АФАРЫЗМЫ

Дзве асноўныя патрэбы ўражлівага чалавека: патрэба эмоцыі і мыслення.

*

Слабасць чалавека бывае небяспечнай — можа парадзіць сілу і насілле.

*

На нарадах найчасцей раімся з суседзямі.

*

Жыццё мяняе колеры, як мора.

*

Пабудаваў сабе раскошны дом, каб цешыцца зайздрасцю суседзяў.

*

І на малой пасадзе можна быць вялікім грубіянам.

*

Жыццё — гэта няспыннае імкненне да раўнавагі.

*

Хочацца на пенсію, калі да яе яшчэ даволі далёка.

Часлаў Банах

ІМЯ ДЛЯ СЫНА

У адным доме здарылася вялікая радасць: нарадзіўся сын. Тэрмінова была склікана сямейная нарада, каб выбраць імя новапароджанаму. У нарадзе, акрамя маладых бацькоў, прынялі ўдзел цесць з цешчай і вясковыя дзед з бабкай. Сам віноўнік усёй гэтай мітусні ціхамірна смактаў пустышку ў калысцы, нават не падазраючы аб сур'ёзнасці справы.

Усе адразу згадзіліся з тым, што імя павінна быць не банальным, а нейкім адметным. Бабка, зазірнуўшы ў святцы, прапанавала на выбар: Серафім, Спірыдон, Радзівон або Варлаам. Але бабчын спіс быў цалкам адкінуты як вельмі архаічны. Тады ўзняўся дзед:

— За нашым часам значный папулярнасцю карысталіся імёны Авангард і Кастрычнік, — выказаў ён сваё меркаванні.

— Ну, ты, дзед, і загнуў, — абурыўся малады бацька, які пачуў у апошнім слове нешта абразлівае для мужчын.

— А вось калі я вучылася ў тэхнікуме, аднаго студэнта з маёй групы звалі вельмі прыгожа і арыгінальна — Дагнаць-і-Перагнаць, памяншальна Дагнацік, — падзялілася ўспамінамі цешча.

— Не, не і не, — рашуча ўступіў цесць, адказны работнік, — гэта ўсё мінулая эпоха. Мы павінны даць яму імя ў духу часу, скажам, Плюралізм. Зусім нядрэнна гучыць. Не дарма ж наш сусед, чалавек са значнай пасадай, назваў сваю дачку Галоснасцю.

— А калі эпоха плюралізму хутка скончыцца? — перасцярог дзед, які перажыў ужо не адну эпоху.

Абмеркаванне працягвалася. Зрок маладога бацькі стомлена блукаў па пакоі і раптам натыкнуўся на імпартную магнітолу. І яго асяніла...

— Эўрыка! — закрычаў ён. — Знайшоў! Назавем яго Панасонік. Памяншальна будзе Панас. А што? І арыгінальна, і сучасна.

У адказ на пераможны бацькаў крык малы толькі гучней зацмокаў пустышкай.

Юрась Юравец

Янусь Малец

НЕВЯЛІЧКАЯ ОДА П'ЯНІЦУ

Я б п'яніцу
узвёў на п'едэстал.
Стаяў бы ён
з чырвона-сінім носам,
трымаў бы
у адной руцэ бакал,
ну, а ў другой —
бутэльку й папяросу,
бо хто яшчэ
праз пену з губ,
абпёршыся аб слуп,
крычаць асмеліцца:
„Усё-ткі Галілей той
быў не дуб-б!
Усё-ткі Зямля,
зараза,
верціцца!!!"

Віктар Швед

ЛЕПШ ПРЫВЯДЗІ МАШЫНУ

— Што б ты сказаў, Адаме, —
Спытаў сыночка тата, —
Каб новую я маму
Прывёў табе дахаты?

Адказ пачуў ад сына:
— Не трэба новай маткі,
Лепш новую машыну
Ты прывядзі нам, татка.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Пятрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41 210-33.

Wydawca: Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne 15-062 Białystok, ul. Warszawska 11.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku

Warunki prenumeraty pocztowej na 1990 r.:

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi, osad oraz miasteczek, w których nie ma Oddziałów RSW, a także osoby niepełnosprawne, bez względu na miejsce zamieszkania.
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał.
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na III kwartał 1990 r. upływa 20 maja 1990 r. włącznie.
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 7.800 + 3.250 zł za doręczanie.
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne. Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw Warszawa ul. Towarowa 28 Nr konta PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11.

Mieszkańcy miast mogą zamawiać prenumeratę indywidualną poprzez Oddziały RSW w następujących formach:

- prenumerata instytucjonalna (w zakładach pracy).
- rezerwacja w tzw. teczkach (we wszystkich kioskach)
- prenumerata własna RSW (w wytypowanych kioskach).

Zam. 320/90 r. U-3.